

RP 92/2025 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om funktionshinderservice

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om funktionshinderservice ändras. Syftet med propositionen är att säkerställa att tillgången till och finansieringen av funktionshinderservice kan tryggas på ett sätt som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Enligt propositionen fogas till lagen en bestämmelse om livsfaser, som syftar till att vara till hjälp vid bedömningen av när en persons behov av hjälp och stöd i olika livsskeden ska tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshinderservice.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2026 och avses bli behandlad i samband med den.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget	3
2.1 Riksdagsbehandlingen av regeringens proposition RP 122/2024 rd som gällde precisering av tillämpningsområdet.....	4
2.1.1 Regleringen om livsskeden.....	4
2.1.2 Konsekvenser för finansieringen av de ändringar som riksdagen gjort	5
2.2 RP 122/2024 rd: verkställighet och uppföljning.....	5
2.3 Rekommendation från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.....	5
3 Målsättning	6
4 Förslagen och deras konsekvenser	6
4.1 De viktigaste förslagen	6
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	7
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser.....	7
4.2.2 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet.....	8
4.2.3 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	8
4.2.4 Sammantagna konsekvenser	14
5 Alternativa handlingsvägar.....	14
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	14
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	15
6 Remissvar	16
6.1 Remissvar	16
6.2 Den fortsatta beredningen.....	17
6.3 Förhandsgranskning av justitiekanslern i statsrådet	17
7 Specialmotivering.....	18
8 Ikraftträdande	30
9 Verkställighet och uppföljning	30
10 Förhållande till andra propositioner	31
10.1 Samband med andra propositioner	31
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	31
11.1 Inledning.....	31
11.2 Grundlagsutskottets utlåtande.....	32
11.3 Förslag till bestämmelser om livsskeden i olika skeden av beredningen	32
11.4 Betydelsen av subjektiva och anslagsbundna rättigheter med tanke på rättsskyddet	35
11.5 Propositionens förhållande till FN:s funktionsrättskonvention	37
LAGFÖRSLAG.....	39
Lag om ändring av 2 § i lagen om funktionshinderservice	39
BILAGA.....	41
PARALLELLEXT	41
Lag om ändring av 2 § i lagen om funktionshinderservice	41

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

I regeringsprogrammet för Petteri Orpos regering ingår en skrivning om brådskande lagberedning som tryggar tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och tillgången till tjänster. Regeringen lämnade hösten 2024 en proposition till riksdagen med förslag till precisering av tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice (RP 122/2024 rd). Riksdagen godkände de föreslagna preciseringarna med undantag för den föreslagna bestämmelsen om livsfaser och ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2025.

Regeringen föreslår att lagen om funktionshinderservice ska preciseras ytterligare, på ett sådant sätt att den förblir en speciallag i enlighet med vad grundlagsutskottet har angett. Samtidigt tryggas tillgodoseendet av rättigheterna och tillgången till service för personer med funktionsnedsättning.

1.2 Beredning

Regeringens proposition har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet.

Beredningen av propositionen har skett i samarbete med sakkunniga vid Institutet för hälsa och välfärd. Bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna har gjorts i samarbete med sakkunniga vid finansministeriet.

Utkastet till proposition var på remiss mellan den 12 maj och den 23 juni 2025. Utlåtanden begärdes av sammanlagt 121 remissinstanser, och dessutom hade alla intresserade möjlighet att lämna utlåtande i tjänsten Utlåtande.fi. Under remissbehandlingen ordnade social- och hälsovårdsministeriet en presentation av propositionen som var öppen för alla på forumet för Nätverken inom funktionshinderservice och dessutom ordnades ett separat diskussionsmöte för medlemsorganisationerna i Funktionsrättsforum. Justitiekanslern i statsrådet har utfört en förhandsgranskning av propositionen den 9 september 2025. De handlingar som gäller propositionen finns tillgängliga på adressen valtioneuvosto.fi/sv/projekt med identifieringskoden STM041:00/2025 och VN/9727/2025.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

Syftet med regeringens proposition är att ytterligare precisera tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice utifrån tidigare propositioner. I regeringens proposition om den nya lagen om funktionshinderservice (RP 191/2022 rd), i propositionen om senareläggning av dess ikraftträdande (RP 9/2023 rd) och i regeringens proposition om precisering av tillämpningsområdet från 2024 (RP 122/2024 rd) beskrivs nuläget och lagstiftningen om tjänster för personer med funktionsnedsättning och de tidigare skedena i beredningen av lagen på ett omfattande sätt. I denna proposition kompletteras uppgifterna om nuläget till den del situationen har ändrats eller inte tidigare har beskrivits.

2.1 Riksdagsbehandlingen av regeringens proposition RP 122/2024 rd som gällde precisering av tillämpningsområdet

2.1.1 Regleringen om livsskeden

I regeringens proposition RP 122/2024 rd föreslogs det att tillämpningsområdet preciseras bl.a. genom att det till 2 § i lagen om funktionshinderservice fogas ett nytt 3 mom., enligt vilket service enligt lagen om funktionshinderservice ordnas för en person med funktionsnedsättning endast om personens nödvändiga behov av hjälp och stöd avviker från vad som är vanligt i det livsskede som personen befinner sig i.

Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande om regeringens proposition (GrUU 44/2024 rd) att de bedömningsgrunder som hänför sig till livsskedena är godtagbara. Grundlagsutskottet ansåg dock att bestämmelsen om livsskeden i 2 § 3 mom. i lagförslaget, även med beaktande av de motiveringar som framförts i propositionen, var anmärkningsvärt öppen och lämnade rum för tolkning och att den därför borde ha preciserats ytterligare. En sådan precisering kunde enligt grundlagsutskottets utlåtande ha gjorts exempelvis genom att det i lagen skulle föreskrivas om sådana omständigheter som endast beskrivs i propositionsmotiven och som är av betydelse för bedömningen av ett vanligt behov och genom hänvisningar exempelvis till de omständigheter som nämns i 1 § i lagen om funktionshinderservice.

Social- och hälsovårdsutskottet konstaterade i sitt betänkande (ShUB 28/2024 rd) att de konstitutionella problem som hänför sig till det föreslagna 2 § 3 mom. hänför sig till frågor som bör lösas genom en omsorgsfull egentlig lagberedning på ministerienivå och inte under behandlingen i riksdagen. Utskottet ansåg att de preciseringar som grundlagsutskottet föreslog inte kunde göras under riksdagsbehandlingen med beaktande av lagens planerade ikraftträdande vid ingången av 2025 och tidsfristen för de propositioner som hänför sig till budgetpropositionen. Därför föreslog utskottet att 3 mom. ska strykas ur lagförslaget. Riksdagen godkände utskottets förslag.

Social- och hälsovårdsutskottet välkomnade i och för sig att det görs åtskillnad mellan ett vanligt behov som hänför sig till livsskedet och ett särskilt behov som beror på en funktionsnedsättning eller sjukdom.

Social- och hälsovårdsutskottet betonade i sitt betänkande (s. 8) att trots att det explicita 2 § 3 mom. som gäller livsskeden ströks ur paragrafen om tillämpningsområdet, ska personens livsskede och livssituation beaktas när klientens servicebehov bedöms och klientplanen utarbetas. Utskottet konstaterade vidare att bestämmelsen enligt propositionen (s. 73) bygger på de principer som styr tillämpningspraxis för bedömningen av servicebehovet enligt den tidigare lagstiftningen. Principerna har också identifierats i rättspraxis. Dessutom betonade utskottet att de övriga preciseringarna av förhållandet mellan den primära lagstiftningen och lagen om funktionshinderservice samt de ändringar i klientavgifterna som behandlas nedan framhäver behovet av att lagen om funktionshinderservice verkställs som en speciallag.

Utskottet konstaterade dock att slopandet av momentet kan i vissa situationer leda till att klienter överförs särskilt från tjänster för äldre personer till tjänster för personer med funktionsnedsättning, och att det kan ha kostnadseffekter för välfärdsområdena. Dessa effekter beskrivs nedan. Utskottet betonade att konsekvenserna av det ändrade tillämpningsområdet och strykningen av momentet klarnar först vid verkställigheten av lagen och utskottet ansåg det därför vara angeläget att tillämpningen av lagen och dess konsekvenser följs upp.

2.1.2 Konsekvenser för finansieringen av de ändringar som riksdagen gjort

Enligt social- och hälsovårdsutskottets betänkande konstaterade finansministeriet i sin utredning till utskottet att 9 § i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021, nedan finansieringslagen) kräver att ändringar i skyldigheterna beaktas fullt ut (nettokostnad) när finansieringen fastställs för finansåret. Därför ansåg utskottet att också konsekvenserna av de ändringar som gjorts i riksdagsbehandlingen bör beaktas i finansieringen från och med ikraftträdandet av ändringen.

För genomförandet av lagförslaget reserverades vid riksdagsbehandlingen sammanlagt 45 miljoner euro för 2025 för att säkerställa förutsättningarna för verkställigheten. Tillägget till det som föreslogs i propositionen var således 20,2 miljoner euro utöver det belopp på 24,8 miljoner euro som redan reserverats.

2.2 RP 122/2024 rd: verkställighet och uppföljning

Riksdagen lämnade bland annat följande uttalanden om propositionen om precisering av tillämpningsområdet:

- 1 Riksdagen förutsätter att statsrådet följer upp och skyndsamt bedömer konsekvenserna av lagen om funktionshinderservice och vidtar åtgärder för att precisera enskilda bestämmelser och bestämmelsen om tillämpningsområdet, om det behövs för att lagen ska förbli en speciallag avsedd för personer med funktionsnedsättning.
- 2 Riksdagen förutsätter att statsrådet på det sätt som förutsätts i 9 § i lagen om välfärdsområdenas finansiering från och med ikraftträdandet av lagen tillförsäkrar välfärdsområdena tillräckliga resurser för att säkerställa servicen för personer med funktionsnedsättning.

Verkställigheten av lagen om funktionshinderservice stöds särskilt med hjälp av Institutet för hälsa och välfärd Handbok om funktionshinderservice. Dessutom har ministeriet publicerat en tillämpningsanvisning om de bestämmelser om tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice som trädde i kraft den 1 januari 2025, och ordnat utbildning om verkställigheten. Därtill har Institutet för hälsa och välfärd på uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet inlett uppföljningen av verkställigheten av den nya lagen om funktionshinderservice.

2.3 Rekommendation från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Förenta nationernas (FN) konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen) trädde i kraft nationellt i Finland i juni 2016 (FördrS 27/2016). Innehållet i konventionen beskrivs närmare i regeringens proposition RP 191/2022 rd.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har granskat Finlands första rapport om genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kommittén offentliggjorde den 3 september 2025 [sina slutsatser och rekommendationer](#) (CRPD/C/FIN/CO/1).

När det gäller artikel 5 om jämställdhet och likabehandling (punkterna 8 c och d i rekommendationerna) konstaterar kommittén med oro att de ändringar som föreslås i 2 § i lagen om funktionshinderservice kan utesluta många personer med funktionsnedsättning från service

som konventionen förutsätter. Enligt kommittén är strävan att åtskilja de behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till livsskedet i fråga från de behov som tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshinderservice i den föreslagna formen diskriminerande på grund av ålder och strider därmed mot artikel 1 i konventionen. När kommittén hördes fanns det tillgång till endast remissversionen av propositionen och de förslag till bestämmelser som ingick i den, i och med att den fortsatta beredningen fortfarande pågick.

Kommittén rekommenderar (punkterna 9 c och d i rekommendationen) att man säkerställer att 2 § i lagen om funktionshinderservice garanterar tillgången till alla rättigheter för personer med funktionsnedsättning som anges i konventionen. Kommittén rekommenderar också att man avstår från att införa kriterier för ”livsskeden” i lagen om funktionshinderservice.

Funktionsrättskonventionen är i kraft som lag i Finland och utgör direkt tillämplig rätt. I artikel 1 i funktionsrättskonventionen definieras konventionens syfte. Artikeln innehåller också en definition av person med funktionsnedsättning.

Enligt artikel 5.1 i funktionsrättskonventionen som gäller jämlikhet och icke-diskriminering är alla människor lika inför och enligt lagen och utan någon diskriminering berättigade till lika skydd och lika förmåner enligt lagen.

I artikel 5.4 anges det att särskilda åtgärder som är nödvändiga för att påskynda eller uppnå faktisk jämlikhet för personer med funktionsnedsättning ska inte betraktas som diskriminering enligt konventionen.

Allmänna kommentarer från övervakningsorganen för människorättskonventionerna om det närmare innehållet i de rättigheter som tryggas i konventionerna är inte juridiskt bindande, men de kan utöver politisk betydelse också ha rättslig betydelse med tanke på tolkningen av rättigheterna. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har i sin rekommendation bedömt betydelsen hos bestämmelsen om livsskeden med hänsyn till rättigheterna för personer med funktionsnedsättning såsom en separat bestämmelse, utan att ha tagit i beaktande den helhet av lagstiftning i Finland som tillsammans tryggar tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning påverkas förutom av den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen om ordnande av tjänster också av bestämmelserna om välfärdsområdenas organiseringsansvar.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att precisera bestämmelsen om tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice så, att det kan säkerställas att lagen förblir en speciallag för personer med funktionsnedsättning som tryggar tillgången till särskild service för personer med funktionsnedsättning i deras olika livsskeden, samt tryggar deras grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Ett ytterligare mål är att trygga välfärdsområdenas förutsättningar att finansiera funktionshinderservicen.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås det att paragrafen om tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice kompletteras så att det till paragrafen fogas en ny bestämmelse om livsskeden. Syftet med ändringen är att hjälpa till att särskilja det behov av hjälp och stöd som

vanligen hör till olika livsskeden från ett sådant nödvändigt behov av hjälp och stöd som följer av en funktionsnedsättning eller sjukdom och som ska tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshinderservice.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

I den regeringsproposition som lämnades 2024 (RP 122/2024 rd) föreslogs det att bestämmelsen om tillämpningsområdet för den nya lagen om funktionshinderservice (675/2023) ska preciseras, eftersom den åldersavgränsning avseende hög ålder som ingick i den ursprungliga regeringspropositionen (RP 191/2022 rd) slopades vid riksdagsbehandlingen av den nya lagen.

Flera preciseringar av tillämpningsområdet föreslogs:

- I propositionen betonades det att tjänster enligt de allmänna lagarna ska vara primära. I propositionen ingick en bestämmelse enligt vilken tillgången till tjänster eller tjänsternas avgiftsfrihet inte ska vara en styrande faktor vid bedömningen av om en person beviljas service enligt allmän lag (socialvårdslagen (1301/2014)) eller speciallag (lagen om funktionshinderservice). Enligt propositionen skulle valet basera sig på det servicebehov som konstaterats utifrån bedömningen av klientens individuella servicebehov.
- Service enligt lagen om funktionshinderservice skulle enligt propositionen ordnas för en person med funktionsnedsättning endast om personens nödvändiga behov av hjälp och stöd avviker från vad som är det vanliga behovet i det livsskede som personen befinner sig i.

Syftet med dessa ändringsförslag var att säkerställa att service enligt lagen om funktionshinderservice ordnas endast i situationer till följd ett särskilt behov där den service som avses i den primära lagstiftningen inte är tillräcklig och lämplig. I regeringens proposition (RP 122/2024 rd) bedömdes det att i och med de preciseringar av tillämpningsområdet som ingår i propositionen kommer klienterna att omfattas av den allmänna lagen (socialvårdslagen) och speciallagen (lagen om funktionshinderservice) i ungefär samma proportion som enligt regeringens ursprungliga proposition med förslag till lag om funktionshinderservice (RP 191/2022 rd).

Vid riksdagsbehandlingen slopades bestämmelsen om livsskeden, eftersom det av tidtabellsskäl inte var möjligt att bereda den på nytt som en del av riksdagsbehandlingen. Social- och hälsovårdsutskottet betonade dock i sitt betänkande att trots att det explicita som gäller livsskeden ströks ur paragrafen om tillämpningsområdet, ska klientens livsskede och livssituation fortfarande beaktas när personens servicebehov bedöms och klientplanen utarbetas.

Andra preciseringar som gjorts i bestämmelsen om tillämpningsområdet styr verkställigheten av funktionshinderservicen som speciallag. Vid riksdagsbehandlingen konstaterades det dock att slopandet av momentet om livsskeden kan i vissa situationer leda till att klienterna övergår från tjänster enligt allmän lag till funktionshinderservice, vilket har kostnadseffekter för välfärdsområdena. Därför reserverades det vid riksdagsbehandlingen 20,2 miljoner euro för att stärka förutsättningarna för verkställigheten, utöver det som i övrigt behövdes för genomförandet av reformen.

I denna proposition föreslås det att tillämpningsområdet kompletteras med en bestämmelse om livsskeden. Syftet med den föreslagna ändringen är att i lagen ta in den vilja som riksdagen uttryckt vid tidigare behandlingar om att lagen om funktionshinderservice ska förbli en speciallag. Bestämmelsen styr tillsammans med tidigare godkända bestämmelser lagvalet mellan allmän lag och speciallag. När momentet om livsskeden ströks i riksdagen var avsikten inte att öka antalet personer som omfattas av lagen om funktionshinderservice. Konsekvenserna av den bestämmelse som nu fogas till lagen motsvarar konsekvenserna som den bestämmelse som riksdagen strök hade haft. Bestämmelsens innehåll har endast preciserats för att underlätta tillämpningen av den.

På grund av den precisering som föreslås i lagen skulle de 20,2 miljoner euro som för säkerhets skull reserverats för att trygga förutsättningarna för verkställigheten kunna dras av från välfärdsområdenas finansiering från och med 2026. Till följd av preciseringen skulle antalet eventuella klientövergångar från tjänster enligt den allmänna lagen till funktionshinderservice minska, eftersom den bestämmelse om livsskeden som föreslås bli fogad till bestämmelsen om tillämpningsområdet skulle styra valet av lag noggrannare än tidigare. Den föreslagna helheten bestämmelser om tillämpningsområdet bedöms motsvara innehållet i regeringens proposition RP 122/2024 rd.

Bedömningen baserar sig på att det nu inte föreslås några ändringar i de bestämmelser om tillämpningsområdet som riksdagen redan har godkänt, och genom vilka verkställigheten av lagen om funktionshinderservice säkerställs som speciallag (bl.a. den allmänna servicens företräde).

4.2.2 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Konsekvenser för välfärdsområdenas och kommunernas verksamhet

I och med preciseringen av lagens tillämpningsområde vore det lättare att förutse mängden tjänster som beviljas med stöd av olika lagar, vilket skulle hjälpa välfärdsområdena att planera och rikta tjänsterna noggrannare än tidigare. En precisering av tillämpningsområdet skulle också underlätta arbetet för yrkesutbildade personer inom socialvården och öka beslutsfattarnas rättsskydd. Propositionens eftersträvade konsekvenser syns särskilt på längre sikt när befolkningsstrukturen förändras. På kort sikt ökar lagändringen och uppdateringen av tillämpningsanvisningarna till följd av detta arbete i välfärdsområdena.

Konsekvenser för tillsynen

I samband med den föreslagna preciseringen av tillämpningsområdet ändras inte bestämmelserna om tillsyn eller tjänsternas innehåll direkt. Preciseringarna av tillämpningsområdet inverkar dock på beviljandet av tjänster. Såsom det ofta sker när den lagstiftning som omfattas av tillsyn ändras, kan det arbete som hänför sig till tillsynen öka tillfälligt när verkställigheten av den nya lagstiftningen inleds. På längre sikt skulle laglighetskontrollen dock underlättas. Tillsynen fokuserar i första hand på den egenkontroll som välfärdsområdena utövar.

4.2.3 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

De viktigaste bestämmelserna med tanke på konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i denna proposition är grundlagens 6 § om jämlikhet, 19 § 1 och 3 mom. om rätt till social trygghet, 21 § om rättsskydd och 22 § om trygghet av tjänster. Den viktigaste

av människorättskonventionerna är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Den bestämmelse om livsskeden som föreslås bli fogad till paragrafen om lagens tillämpningsområde är en del av den helhet av bestämmelser som ingår i paragrafen om tillämpningsområdet, och utifrån vilken det bedöms till vilken del på personens tjänster ska tillämpas bestämmelser i allmänna lagar och till vilken del bestämmelserna i denna speciallag. Eftersom de av riksdagen tidigare godkända bestämmelserna om tjänsternas tillräcklighet och lämplighet samt om bedömning av klientens intresse i huvudsak redan styr lagvalet, har fogandet av bestämmelsen om livsskeden endast få självständiga konsekvenser för dem som använder tjänsterna och deras handlingsmöjligheter.

Den föreslagna ändringen innebär att det i lagen skrivs in principer som redan länge har iakttagits i lagens tillämpningspraxis. Redan nu beviljas funktionshinderservice endast för personer vars behov av hjälp och stöd avviker från det behov som vanligen hör till livsskedet i fråga, även om det inte särskilt föreskrivs om detta i lag. Därför bedöms propositionen inte ha några betydande konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och äldre personer.

Fogandet av en preciserad bestämmelse till lagen främjar dock tjänsteanvändarnas jämlikhet och förbättrar rättsskyddet på förhand och i efterhand, eftersom lagvalet mellan den allmänna lagen och speciallagen i olika livsskeden kan göras med stöd av lag. Professor Janne Salminen konstaterade bland annat följande i sitt sakkunnigutlåtande om det tidigare förslaget till bestämmelse om vilken betydelse bestämmelsen om livsskeden har: Också enligt regeringens proposition ingår ett servicebehov som avviker från vad som är vanligt i det aktuella livsskedet redan i den gällande rätten och har påverkat också tillämpningspraxis. Denna iakttagelse är enligt min uppfattning riktig. Därför är det motiverat exempelvis av jämlikhetsskäl och med tanke på rättsskyddet att det föreskrivs om detta i lag (utlåtandet på finska).

Den ändring som nu föreslås i bestämmelsen om tillämpningsområdet medverkar till att lagen om funktionshinderservice förblir en speciallag avsedd för personer med funktionsnedsättning, som tryggar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få den service som förverkligandet av ett självständigt liv och delaktighet förutsätter. Om lagens tillämpningsområde vore mer omfattande än vad som föreslås och det vore möjligt att få funktionshinderservice också för sådana behov som människor i allmänhet har i olika livsskeden oberoende av om de har en funktionsnedsättning, kunde välfärdsområdenas möjligheter att tillgodose servicebehoven hos personer med funktionsnedsättning äventyras.

Avsikten med propositionen är att bevara den grundläggande principen i det nuvarande systemet, dvs. att socialservice ordnas i regel för alla personer i med stöd av allmän lagstiftning såsom socialvårdslagen. Lagen om funktionshinderservice är avsedd för en mindre grupp personer med funktionsnedsättning som behöver särskild service. Förverkligandet av självbestämmanderätten, delaktigheten och jämlikheten för personer med funktionsnedsättning förutsätter att det är möjligt att få hjälp och stöd enligt det individuella behovet i olika livsskeden och i de utvecklingsfaser som hänför sig till dem samt i olika livssituationer. Funktionshinderservicen har en särskilt stor betydelse för personer som är beroende av service i flera olika livsskeden. Ändringen bidrar till att trygga deras tjänster även i fortsättningen när befolkningsstrukturen förändras.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning uttryckte i sina rekommendationer till Finland av den 3 september 2025 sin oro för att de ändringar som föreslås i 2 § i lagen om funktionshinderservice kan utesluta många personer med funktionsnedsättning

från sådan service som konventionen förutsätter. Ingen människogrupp eller funktionsnedsättningsgrupp har dock lämnats utanför tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice. Funktionshinderservicen ska på ett jämlikt sätt kunna tillgodose individuella behov som beror på olika begränsningar i funktionsförmågan samt individuella behov hos personer med funktionsnedsättning som lever i olika livsskeden och i olika livssituationer. Utgångspunkten är personens förhållande till det omgivande samhället, inte personens diagnos. Detta främjar jämlikheten. För varje person som söker funktionshinderservice ska göras en individuell bedömning av till vilken del personens behov kan tillgodoses genom service enligt den primära lagstiftningen och till vilken del genom service enligt denna lag. Denna bedömning är en viktig del av processen för bedömning av servicebehovet.

Bestämmelsen lyfter upp på lagnivå den princip som redan nu iakttas om att de behov av hjälp och stöd som vanligen hör till olika livsskeden ska tillgodoses med tjänster enligt allmän lag. Den preciserade bestämmelsen om livsskeden hjälper både personer i behov av service och sakkunniga att bedöma när behovet av hjälp och stöd avviker från det behov som vanligen hör till livsskedet. Detta ökar likabehandlingen av dem som använder service.

Dock kan den föreslagna bestämmelsen om livsskeden inverka på ställningen särskilt för sådana enstaka äldre personer som före preciseringen av bestämmelsen kunde ha fått funktionshinderservice i stället för avgiftsbelagda allmänna tjänster. Tillämpningspraxis och rättspraxis har dock varit strikta.

Klientavgifterna får inte i något fall utgöra ett hinder för användningen av tjänsterna. Personer som anlitar avgiftsbelagda socialvårdstjänster har med stöd av lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) rätt till avgiftslättnad. Därför bedöms ändringen inte på ett oskäligt sätt påverka äldre personers möjligheter att använda de tjänster de behöver.

Flera remissinstanser har varit oroade över välfärdsområdenas ekonomiska situation och över huruvida personer med funktionsnedsättning i fortsättningen kan få funktionshinderservice. En bestämmelse om livsskeden som skrivits in i lagen skulle hjälpa välfärdsområdena att fullgöra sitt organiseringsansvar och att bättre rikta tjänsterna i enlighet med det ursprungliga syftet med lagen om funktionshinderservice till de personer med funktionsnedsättning som på grund av en begränsning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning nödvändigt behöver funktionshinderservice i olika livsskeden.

En person som får funktionshinderservice kan ha en annan ställning än den som får service med stöd av allmän lag, eftersom man har subjektiv rätt till nästan all service enligt lagen om funktionshinderservice och tjänsterna är avgiftsfria. Det finns dock en godtagbar grund för särbehandlingen, eftersom personer med funktionsnedsättning som får funktionshinderservice ofta är beroende av servicen under hela sitt liv eller åtminstone använder de servicen under långa tider. De har inte möjlighet att växa och utvecklas, leva ett självständigt liv, studera, arbeta eller delta på samma sätt som andra människor utan tjänsterna. Tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i livet för personer med funktionsnedsättning förutsätter funktionshinderservice. Det är ofta omöjligt för en person med funktionsnedsättning att leva som fullvärdig samhällsmedlem utan tillräcklig och lämplig service i olika livsskeden. De ändringar som föreslås i bestämmelsen om tillämpningsområdet är därför nödvändiga för att välfärdsområdena ska kunna rikta tjänsterna till de personer med funktionsnedsättning vars behov avviker från de behov som ansluter till normal livsföring.

Eftersom också anslagsbundna tjänster ska ordnas enligt klientens behov, torde skillnaden till de subjektiva rättigheterna i praktiken inte bli stor. De bestämmelser om organiseringsansvaret

som ingår i lagen om välfärdsområden, lagen om ordnande av social- och hälsovård och kommunallagen (410/2015) förutsätter att tillgången till också de tjänster som ingår i den allmänna lagstiftningen ska tryggas och att de ska ordnas enligt invånarnas behov. Syftet med bestämmelserna om registrering av tjänster, egenkontroll, tjänsteordnarens skyldighet att styra och övervaka samt om myndighetstillsyn i lagen om tillsyn över social- och hälsovården är att säkerställa socialvårdstjänster av god kvalitet. Enligt tillsynslagen ska tjänsteordnaren övervaka sin verksamhet så att social- och hälsovården till innehåll, omfattning och kvalitet svarar mot klienternas och patienternas behov och säkerhet.

Med hjälp av skyddsbestämmelsen om klientavgifter säkerställs det att klientavgifterna inte hindrar en person med funktionsnedsättning från att få eller använda sådan service enligt den primära lagstiftningen om social- och hälsovård som motsvarar personens servicebehov.

Konsekvenser för jämlikheten i olika livsskeden

Bestämmelsen om livsskeden som skrivits in i lagen skulle främja likabehandlingen av personer med funktionsnedsättning både inom välfärdsområdena och mellan områdena. Bestämmelsen skulle stödja den bedömning som görs i välfärdsområdena om vem som har rätt att få service med stöd av lagen om funktionshinderservice.

Vid bedömningen av konsekvenserna av denna proposition bör det beaktas att barn och unga med funktionsnedsättning har rätt att få samma allmänna tjänster som andra barn och unga. Tjänsterna ska ordnas så att de är tillgängliga och åtkomliga. Vid behov ska rimliga anpassningar göras. Om tillräcklig och för barnet lämplig samt med barnets bästa förenlig hjälp och stöd inte kan tryggas genom service enligt den primära lagstiftningen, ska servicen ordnas eller den ska kompletteras enligt lagen om funktionshinderservice.

Bestämmelsen om livsskeden ändrar inte på barns och ungas rätt att få funktionshinderservice. Avsikten är att hjälpa till att bedöma när för barn och unga uppstår rätt att få service enligt lagen om funktionshinderservice. Funktionshinderservice beviljas fortfarande i rättspraxis (bilaga: de avgöranden som gäller barnets rätt att få funktionshinderservice som publicerats i Handboken för funktionshinderservice [Projektportal](#)) gäller enligt vedertagen princip sådana barn och unga personer vars nödvändiga behov av hjälp, stöd och omsorg avviker från det behov som vanligen hänför sig till barnets ålder och utvecklingsfas, när den service som avses i allmän lag inte är tillräcklig för barnet eller den unga personen. När behovet av hjälp och stöd för barn och unga med funktionsnedsättning avviker från behoven hos barn och unga i samma ålder på grund av den begränsning i funktionsförmågan som orsakar funktionsnedsättningen, behövs funktionshinderservice för att dessa barn och unga ska kunna agera på lika villkor som andra barn och unga.

På det hur de grundläggande fri- och rättigheterna för barn och unga med funktionsnedsättning tillgodoses i deras liv påverkas i stor grad av huruvida kommunerna och välfärdsområdena ordnar tjänster som hänför sig till normal livsföring på det sätt som förutsätts i allmän lagstiftning. I barndoms- och ungdomsskedet är de primära tjänsterna inom småbarnspedagogiken samt i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen av stor betydelse. Tillgodoseendet av barnets rättigheter påverkas också av hur de allmänna tjänster som stöder familjerna ordnas i välfärdsområdena. Jämlikheten för barn med funktionsnedsättning förverkligas i allmänhet bättre när de på samma sätt som andra barn kan delta i service enligt den allmänna lagstiftningen. Vid behov ska deltagandet stödjas genom funktionshinderservice. Därför ska kommunerna och välfärdsområdena fästa särskilt avseende

vid att de tjänster för barn och unga som tillhandahålls enligt den allmänna lagstiftningen motsvarar deras behov.

Äldre personer har lika rätt till ett människovärdigt liv och delaktighet samt till tillräckliga tjänster som tryggar dessa. Bestämmelsen om livsskeden innehåller ingen åldersgräns på tillgången till funktionshinderservice. Avsikten är att också personer med funktionsnedsättning i pensionsåldern ska kunna få service med stöd av lagen om funktionshinderservice när behovet beror på en begränsning i funktionsförmågan till följd av funktionsnedsättning och det inte är fråga om ett sådant behov av hjälp och stöd som är typiskt också för andra personer i samma ålder. En ytterligare förutsättning är att de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse.

Äldre personers behov av funktionshinderservice infaller i allmänhet i det tidiga skedet av ålderdomen, då de behöver stöd till exempel för att delaktigheten ska förverkligas på lika villkor som för andra. Hemvård och gemenskapsboende enligt socialvårdslagen omfattar verksamhet som främjar och upprätthåller funktionsförmågan samt verksamhet som främjar socialt umgänge. Denna verksamhet är i allmänhet planerad för äldre personer och svarar därför bättre mot deras behov, i synnerhet när funktionsförmågan börjar försämrats mer med åldern. Service som stöder rörligheten kan också fås med stöd av socialvårdslagen. Den servicen är primär i förhållande till service enligt lagen om funktionshinderservice, men den kan kompletteras också med funktionshinderservice. Också för närvarande är till exempel över hälften av dem som får färdtjänst eller stöd för rörligheten över 65 år. Likaså har äldre personer beviljats personlig assistans på basis av individuella behov trots den åldersavgränsning som hänför sig till den tidigare bestämmelsen.

En bestämmelse som tryggar kontinuiteten i servicen skulle förutsätta att det för en person med funktionsnedsättning som tidigare fått service fortfarande ordnas funktionshinderservice vid övergången från vuxenlivets livsskede till ålderdomens livsskede. Med stöd av lagen om funktionshinderservice ska det, om de övriga förutsättningarna uppfylls, beviljas service också för äldre personer som fått en funktionsnedsättning till följd av olycksfall samt för personer vars behov av hjälp och stöd på grund av en tidigare långvarig funktionsnedsättning eller sjukdom framträder eller förvärras först i ålderdomens livsskede. Dessutom kan funktionshinderservice beviljas utifrån en bedömning av det individuella servicebehovet i situationer där en person har fått en funktionsnedsättning på grund av en långvarig sjukdom under ålderdomens livsskede. Detta främjar jämlikheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning.

Bestämmelsen om livsskeden skulle inverka mest under de sista åren av ålderdomen, när den äldre personens behov av vård och omsorg ökar. Sådant servicebehov hos äldre personer i livets slutskede som beror på naturligt åldrande har ofta tyngdpunkten på vård och omsorg, och behovet kan i de flesta fall anses vara ett vanligt behov som hänför sig till livsskedet. Äldre personer hänvisas då i allmänhet till avgiftsbelagd hemvård, gemenskapsboende eller serviceboende med heldygnsomsorg.

Propositionens negativa konsekvenser för livet för äldre personer som inte får service med stöd av lagen om funktionshinderservice minskar i och med den reform som gällde service som ges i hemmet, tillgången till och tillräckligheten hos hemvård samt boendeservice. Serviceboende med heldygnsomsorg har planerats just för äldre personers behov. Därför kan deras vård och omsorg genomföras bättre med beaktande av klientsäkerheten och deras individuella behov. Den minimidimensionering av personalen som anges i äldreomsorgslagen tryggar tillgången till tillräckliga och högklassiga tjänster inom serviceboende med heldygnsomsorg för äldre personer enligt socialvårdslagen. Dessa reformer har behandlats i större utsträckning i avsnittet om nuläget i RP 122/2024 rd (s. 14–16).

Klientavgiften för serviceboende med heldygnssorg är bunden till klientens inkomster, så klientens inkomster bör räcka till för att betala den. En avgift som fastställts för socialvårdsservice och en sådan avgift för hälsovårdsservice som bestämts enligt en persons betalningsförmåga ska efterskänkas eller nedsättas till den del förutsättningarna för personens eller familjens försörjning eller förverkligandet av personens lagstadgade försörjningsplikt äventyras av att avgiften tas ut.

Äldre personer tillbringar i genomsnitt två år i serviceboende med heldygnssorg. Eftersom personer med funktionsnedsättning omfattas av servicen i flera års tid, ibland årtionden, är en särskild rätt till avgiftsfri service enligt lagen om funktionshinderservice motiverad.

Enligt 19 § i grundlagen har var och en rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Det allmänna ska tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster. Grundlagen eller FN:s funktionsrättskonvention fastställer dock inte på vilket sätt dessa rättigheter ska tryggas. Också 12 § i socialvårdslagen tryggar rätten att få tillräcklig service. För att äldre personer ska kunna få de tjänster som de behöver särskilt under de sista åren av sitt liv, bör servicesystemet utvecklas på det sätt som beskrivs i kvalitetsrekommendationen för äldre 2024–2027. Syftet med kvalitetsrekommendationen är att stödja välfärdsområdena och kommunerna när de förbereder sig på att befolkningen åldras. Målet är ett aktivt och funktionsdugligt åldrande samt hållbara tjänster av hög kvalitet.

Äldre personers ställning förbättras dessutom av äldreomsorgslagens bestämmelser om bland annat klientprocessen för äldre personer, kvaliteten på den service som ordnas för dem och klientplanen. I lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012, nedan äldreomsorgslagen) föreskrivs det om välfärdsområdenas skyldighet att för äldre personer ordna tjänster som är rättidiga och tillräckliga i förhållande till deras behov och som stöder den äldre personens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga, förmåga att klara sig på egen hand och delaktighet. Med hjälp av den lagstadgade RAI-bedömningsmetoden är det möjligt att utreda äldre personers individuella servicebehov och på basis av det ordna de tjänster som är en förutsättning för ett människovärdigt liv.

Tillgodoseendet av äldre personers grundläggande fri- och rättigheter i praktiken påverkas av hur de ovan beskrivna bestämmelserna iakttas i välfärdsområdena. Lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) förutsätter att välfärdsområdet ordnar socialvårdstjänsterna så att de till innehåll, omfattning och kvalitet svarar mot kundernas behov. Även om välfärdsområdet skulle köpa tjänster av privata tjänsteproducenter ska den enligt 108 § i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016, nedan *upphandlingslagen*) vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster beakta den lagstiftning som gäller tjänsten i fråga samt bland annat tjänsternas kvalitet, åtkomlighet och omfattning samt användarnas särskilda behov.

Både välfärdsområdena och tjänsteproducenterna är enligt lagen om tillsynen över social- och hälsovården (741/2023, nedan *tillsynslagen*) skyldiga att ordna egenkontroll för att följa att det finns tillräckligt med personal både kvantitativt och med tanke på kompetensen. Tjänsteenhets egenkontroll omfattar säkerställande av tjänsternas kvalitet samt av klient- och patientsäkerheten. Tjänsteansvarig är skyldig att styra och övervaka den tjänsteproduktion som omfattas av dess organiseringsansvar. Tjänsteansvarig ska säkerställa att tjänsteproducenterna har tillräckliga yrkesmässiga, operativa och ekonomiska förutsättningar att sköta produktionen av tjänster. Genom att utveckla egenkontrollen kan man bättre än tidigare trygga tillgodoseendet av äldre personers grundläggande och mänskliga rättigheter i fråga om

tjänster enligt den allmänna lagstiftningen. Även genom myndighetstillsyn tryggas tjänsternas lagenlighet när egenkontrollen inte räcker till.

Social- och hälsovårdsministeriet har också möjlighet att påverka hur äldre personers rätt att få de tjänster de behöver tillgodoses i praktiken. Social- och hälsovårdsministeriet styr ordnandet av välfärdsområdenas social- och hälsovård i första hand med de styrmedel som anges i lagen om ordnande av social- och hälsovård, av vilka det viktigaste styrmedlet är välfärdsområdesförhandlingarna som förs årligen.

Trots att det i allmänhet inte finns någon subjektiv rätt till service enligt allmän lag, ska äldre personer dock erbjudas service som motsvarar deras individuella behov. Därför bör resurserna för ordnandet av tjänsterna dimensioneras i välfärdsområdena så att olika tjänster tillhandahålls på både befolkningsnivå och individnivå. Till exempel utgör knappa anslag ingen godtagbar grund för att inte tillgodose servicebehoven på individnivå.

Konsekvenser för jämställdheten

De ändringar som gäller preciseringen av tillämpningsområdet är inte i sig könsbundna. Långvariga begränsningar i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning eller sjukdom berör könen i ungefär samma räkning. Trots att könsfördelningen varierar något från en ålder till en annan, har propositionen ingen betydande inverkan på konsekvenserna för jämställdheten mellan personer med funktionsnedsättning. När det gäller hela befolkningen finns det klart fler kvinnor än män i de äldsta åldersgrupperna.

Språkliga konsekvenser

Propositionen har inga betydande konsekvenser för tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna.

4.2.4 Sammantagna konsekvenser

Social- och hälsovårdsministeriet bereder två promemorior om bedömningen av de sammanlagda konsekvenserna. Bedömningar görs om de sammantagna konsekvenserna av de ändringar i den sociala tryggheten och de lagar om social- och hälsovårdstjänster och andra ändringar som utfärdats 2024–2025 och som föreslås träda i kraft 2026 och föredras som budgetlagar. I den ena promemorian bedöms de sammantagna konsekvenserna av ändringarna i utkomstskyddet under regeringsperioden för mottagarna av utkomststöd och i den andra de sammantagna konsekvenserna för olika människogrupperns grundläggande och mänskliga rättigheter.

Bedömningen blir färdig samtidigt som förslagen till budgetlagar överlämnas och kan användas som ett komplement till de konsekvensbedömningar som ingår i regeringspropositionerna. Bedömningspromemorierna publiceras i Projektportalen med identifieringskoden TM062:00/2025.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Ett alternativ vore att tillämpningsområdet inte preciseras, utan att den bestämmelse om tillämpningsområdet som trädde i kraft den 1 januari 2025 förblir i kraft. Detta skulle till stor

del motsvara situationen före den nya lagens ikraftträdande, då klientens livsskede beaktades vid bedömningen av servicebehovet trots att det inte fanns någon bestämmelse om det i lagstiftningen. Genom styrning av verkställigheten av lagen vore det möjligt att påverka uppkomsten av praktiska tolkningar av lagen. Om inga preciseringar görs är det dock svårare att förutse i vilken riktning tillämpningen av lagen och utvecklingen av rättspraxis i fråga om den utvecklas och därmed konsekvenserna för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, kostnaderna och bevarandet av lagen som speciallag. Med tanke på både klienternas och beslutsfattarnas rättsskydd är det alternativet sämre än en ytterligare precisering av bestämmelsen om tillämpningsområdet. Med tanke på finansieringen finns det en risk för att kostnaderna med tiden ökar betydligt jämfört med vad som ursprungligen uppskattades när befolkningsstrukturen, tillämpningspraxis och kundkretsen ändras.

Vid beredningen har man också bedömt alternativet att göra skillnad mellan funktionshinderservice för personer i arbetsför ålder och personer som passerat arbetsför ålder i enlighet med grundlagsutskottets utlåtande GrUU 79/2022 rd. Det alternativet skulle dock avsevärt minska antalet personer som omfattas av lagen, vilket inte är avsikten. Exempelvis är en stor del av dem som får stöd för rörligheten över 65 år (t.ex. Kuuden suurimman kaupungin vammaisten palvelut ja kustannukset 2020, kuvio 14 s. 38, enbart på finska). Det är viktigt att stödja förverkligandet av den samhälleliga jämlikheten och delaktigheten också för personer med funktionsnedsättning som uppnått pensionsåldern. Olika servicebehov hos personer i olika livsskedena har till behövliga delar beaktats redan bland annat i bestämmelserna om personlig assistans och stöd för rörligheten samt i bestämmelsen om dagverksamhet.

Som ett tredje alternativ har man vid beredningen bedömt huruvida det livsskede personen befinner sig i och dess inverkan på rätten att få funktionshinderservice kunde tas in i de paragrafer som gäller tjänster. Syftet med bestämmelsen om livsskedena är att hjälpa till att uttryckligen bedöma huruvida det är fråga om ett sådant behov av hjälp och stöd på grund av en begränsning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning som avviker från behov som hör till normal livsföring. Denna jämförelse av behoven görs i förhållande till personer i samma livsskede. Jämförelsen görs inte i förhållande till enskilda tjänster. Därför är det varken ändamålsenligt eller möjligt att skriva in bestämmelsen i de paragrafer som gäller tjänsterna. Eftersom valet av tillämplig lag dessutom är förenat med flera olika faktorer, är det med tanke på den som tillämpar lagen tydligare och med tanke på rättsskyddet bättre att alla bestämmelser som gäller tillämpningsområdet bildar en enhetlig helhet.

Det skulle också vara en risk och oändamålsenligt för både välfärdsområdena och personer med funktionsnedsättning att på nytt öppna upp de bestämmelser om tjänsterna som riksdagen har godkänt. I de tjänstespecifika grunderna för beviljande har man redan till behövliga delar beaktat de olika behoven hos personer med funktionsnedsättning i olika livssituationer.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

I regeringens proposition RP 122/2024 rd (s. 47–) beskrivs förhållandet mellan lagstiftningen om funktionshinderservice och den allmänna lagstiftningen i Sverige, Norge och Danmark. Alla nordiska länder har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Alla de länder som beskrivs har något slags åldersgräns (65 eller 67 år) för funktionshinderservice. Det föreslås dock inte att en åldersgräns skulle fogas till tillämpningsområdet för den finska lagen om funktionshinderservice, eftersom en åldersgräns skulle avgränsa lagens målgrupp på ett alltför kategoriskt sätt och därför vara problematisk med tanke på jämlikheten.

6 Remissvar

6.1 Remissvar

Utkastet till regeringsproposition var ute på remiss under tiden den 12 maj–23 juni 2025. Utlåtanden begärdes av sammanlagt 121 remissinstanser, och dessutom hade alla intresserade möjlighet att lämna utlåtande i tjänsten Utlåtande.fi.

Sammanlagt 92 remissinstanser yttrade sig. Utlåtanden lämnades av 14 statliga myndigheter, 1 kommun eller samkommun, 14 välfärdsområden, 1 tjänsteproducent, 43 organisationer, 6 forskare, 3 privatpersoner och 10 andra remissinstanser.

I begäran om utlåtande ställdes sammanlagt 5 frågor om de ändringsförslag som ingår i propositionen. Det var möjligt att svara på frågorna med alternativen ja/till vissa delar/nej/kan inte säga, och dessutom med öppna svar. Alla remissinstanser tog inte ställning till varje fråga, så antalet uppgiftslämnare varierade från fråga till fråga.

Av respondenterna ansåg 50 procent att bestämmelsen om livsskeden och motiveringarna till den delvis hjälper att bedöma när behovet av hjälp och stöd ska tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshinderservice. Det stora antalet organisationer syns i den totala fördelningen. Välfärdsområdena och Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab ansåg att bestämmelsen och dess motiveringar i viss mån skulle hjälpa vid bedömningen och understödde således propositionen. Många områden påpekade att motsvarande bedömning redan hittills har gjorts vid beviljandet av funktionshinderservice och att en höjning av bestämmelsen om livsskeden till lagnivå skulle öka jämlikheten vid beviljandet av service. Också myndigheter, såsom biträdande justitieombudsmannen, Institutet för hälsa och välfärd och tillsynsmyndigheterna, ansåg att bestämmelsen i viss mån är förtydligande.

Funktionshinderorganisationernas åsikter var delade: en del ansåg att bestämmelsen delvis hjälper vid bedömningen och på så sätt tydligare tryggar tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och tillgången till service. Bestämmelsen ansågs också öka förutsägbarheten och därmed rättssäkerheten. Drygt hälften av funktionshinderorganisationerna ansåg däremot att bestämmelsen inte behövs eller att den försämrar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få funktionshinderservice och motsatte sig således att bestämmelsen tas in i lagen. Diskrimineringsombudsmannen ansåg att förslaget till bestämmelse om livsskeden äventyrar jämlikheten för äldre personer med funktionsnedsättning. Forskarnas svar varierade mellan alternativen ja, nej och kan inte säga.

Av respondenterna ansåg 61 procent, dvs. bl.a. välfärdsområdena, forskarna samt statliga myndigheter, såsom biträdande justitieombudsmannen, tillsynsmyndigheterna och Institutet för hälsa och välfärd, att propositionen tryggar rätten för personer med funktionsnedsättning som tidigare fått funktionshinderservice att få funktionshinderservice också när de blir äldre. Något över en fjärdedel av respondenterna ansåg däremot att detta var osäkert. Funktionshinderorganisationernas utlåtanden fördelades i huvudsak mellan svaren ”ja, till vissa delar” och ”nej”.

Av respondenterna ansåg 50 procent att den föreslagna bestämmelsen kompletterar helheten som gäller tillämpningsområdet tillräckligt för att lagen om funktionshinderservice ska kunna bevaras som speciallag, och cirka 40 procent gav ett nekande svar. Många som svarade nej motsatte sig propositionen eftersom de inte såg något praktiskt hot mot att lagen om funktionshinderservice kvarstår som speciallag.

Flera av de farhågor och problem som lyftes fram i remissvaren gällde snarare den ekonomiska situationen än den lagändring som är under beredning. Sådana var bland annat oron över tillgången till primära tjänster och den praktiska tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen i välfärdsområdena. Remissinstanserna betonade vikten av uppföljning och styrning av verkställigheten av lagen om funktionshinderservice.

Nästan alla respondenter ansåg att propositionen bör preciseras ytterligare för att den ska bli mer noggrant avgränsad. En stor del av funktionshinderorganisationerna och de andra organisationerna föreslog preciseringar i motiveringen till bestämmelsen om livsskedet och en del föreslog ändringar också i bestämmelsen. Ändringsförslagen gällde bland annat innehållet i och preciseringen av beskrivningarna av olika livsskeden och övergångsskeden mellan dem, samt tjänsternas kontinuitet mellan olika livsskeden, formuleringen av hänvisningen till paragrafen om lagens syfte, betoningen av multiprofessionellt samarbete vid bedömningen av servicebehovet och förtydligande av motiveringen i övrigt.

6.2 Den fortsatta beredningen

Vid den fortsatta beredningen har förslaget till bestämmelse om livsskeden preciserats ytterligare utifrån remissvaren. Till den föreslagna bestämmelsen om tillämpningsområdet har fogats begreppet funktionshinderservice och definitionen av livsskede samt en skyldighet att göra en bedömning av livsskedena som en del av den individuella bedömningen av servicebehovet. Formuleringen i hänvisningen till paragrafen om lagens syfte har ändrats. Bestämmelsen om tjänsternas kontinuitet har preciserats så att tjänsternas kontinuitet ska tryggas vid övergången från ett livsskede till ett annat. Exempelförteckningen i motiveringen över när servicebehovet kan bedömas avvika från det vanliga under ålderdomen har kompletterats.

En del av funktionshinderorganisationerna föreslog att begreppet livsskede ska ersättas med begreppet livssituation. Livsskede beskriver dock bättre som begrepp de olika skedena i människans livsföring och åldersstadier. Alla livsskeden kan vara förenade med många olika livssituationer, som kan hänföra sig till exempelvis familjeförhållanden, studier, arbete, hälsa eller ekonomi.

Motiveringen till propositionens olika livsskeden, dvs. barndomen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen samt deras övergångsskeden, har kompletterats utifrån remissvaren.

Motiveringen till lagstiftningsordningen har kompletterats bland annat i fråga om de ändringar som gjorts i bestämmelsen samt med anledning av slutsatserna från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Propositionen har också kompletterats med uppgifter om uppföljningen av genomförandet av lagen om funktionshinderservice (9 kap.).

6.3 Förhandsgranskning av justitiekanslern i statsrådet

Justitiekanslern i statsrådet har i sin promemoria om förhandsgranskningen av den 9 september 2025 gjort följande iakttagelser:

Bestämmelsen om livsskeden

Justitiekanslern hänvisade i sin promemoria till grundlagsutskottets tidigare anmärkningar och konstaterade att ett problem också i fråga om den reglering om livsskeden som nu ingår i förslaget är det, huruvida man i tillräcklig utsträckning har beaktat den konstitutionella anmärkning som grundlagsutskottet gjorde i sitt utlåtande, enligt vilken bestämmelsen om livsskeden är inexakt och inte tillräckligt noggrant avgränsad.

Slutsatser och rekommendationer från kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Justitiekanslern hänvisade i sin promemoria till de slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning offentliggjorde den 3 september 2025, särskilt till den slutsats som gavs i fråga om artikel 5 om jämlikhet och icke-diskriminering (punkt 8) samt till den rekommendation (punkt 9) som gäller 2 § i lagen om funktionshinderservice och dess bestämmelse om livsskeden.

Justitiekanslern konstaterar i sitt utlåtande att ovannämnda slutsatser och rekommendationer från kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning som uttryckligen gäller den föreslagna bestämmelsen bör beaktas och deras rättsliga betydelse bedömas i utkastet till proposition.

Preciseringar i utkastet till regeringsproposition efter förhandsgranskningen

Avsnitt 11 om propositionens förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning har kompletterats med en text som innehåller rättslig bedömning av subjektiva och anslagsbundna rättigheter samt av kravet på att socialvårdsbestämmelserna ska vara exakta och noggrant avgränsade (ny underrubrik 11.4).

De slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning gav den 3 september 2025 har beaktats i flera avsnitt i propositionen. Till avsnitt 2 om nuläget och bedömningen av nuläget har fogats ett nytt stycke 2.3, där man beskriver de slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har gett om denna proposition. Till avsnitt 11 om lagstiftningsordningen har fogats en bedömning av den rättsliga betydelsen av rekommendationerna från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (ny underrubrik 11.5).

7 Specialmotivering

2 §. Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning. Det föreslås att till paragrafen fogas en ny bestämmelse om tillämpningsområdet, som betonar karaktären av speciallag hos lagen om funktionshinderservice samt en bestämmelse om beaktande av personens livsskede vid valet av lag. Avsikten är att dessa bestämmelser ska komplettera den helhet av bestämmelser om tillämpningsområdet som riksdagen godkände i december 2024 och som trädde i kraft vid ingången av 2025 (RP 122/2024 - RSv 188/2024 rd), till vilken hör också ett nytt 3 mom. som fogades till 4 § i socialvårdslagen, som gäller bedömning av klientens intresse.

De andra bestämmelserna i 2 § i lagen om funktionshinderservice som föreslås bli ändrade motsvarar till sitt innehåll bestämmelserna i den lag om funktionshinderservice som riksdagen tidigare godkänt. I fråga om dem föreslås det endast tekniska ändringar i paragrafen.

Det föreslås att paragrafens skrivsätt och momentens ordningsföljd ändras så att paragrafen bättre än tidigare hjälper att bedöma när en person med funktionsnedsättning har rätt att få service med stöd av lagen om funktionshinderservice. Som första fråga ska det avgöras om det är fråga om en sådan person med funktionsnedsättning som avses i denna lag och om det finns en allmän lag som kan tillämpas i situationen. Om det är fråga om en person med funktionsnedsättning som avses i denna lag, ska det bedömas om det är fråga om ett sådant behov av hjälp och stöd som i allmänhet inte förekommer hos personer i samma livsskede. Därefter ska det bedömas om den service som avses i de allmänna lagarna är lämplig och tillräcklig med tanke på det individuella servicebehovet och intresset hos personen med funktionsnedsättning. Slutligen ska det avgöras om skyddsbestämmelsen i 6 mom. om efterskänkande och nedsättning av klientavgifter inom social- och hälsovården ska tillämpas, om tjänsterna ordnas med stöd av allmän lag.

Funktionshinderservice som särskild service

Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 1 mom. som gäller lagens tillämpningsområde. Syftet med bestämmelsen är att betona funktionshinderservicens karaktär av särskild service. Dessutom föreslås det att begreppet funktionshinderservice, som använts länge och som också ingår i lagens namn, tas in i lagen. Funktionshinderservice är all särskild service som ordnas för personer med funktionsnedsättning med stöd av denna lag.

Definition av person med funktionsnedsättning

I paragrafens 2 mom. föreslås en definition av person med funktionsnedsättning, som för tydlighetens skull har avskilts från bestämmelsen om lagens tillämpningsområde. Syftet med den separata definitionen är att betona att med person med funktionsnedsättning avses i denna lag alltid en person som behöver hjälp och stöd för sin normala livsföring just på grund av en begränsning i funktionsförmågan till följd av en långvarig funktionsnedsättning eller sjukdom. Rätten att få service ska inte basera sig på en diagnos, utan på nedsatt funktionsförmåga till följd av en funktionsnedsättning och den begränsning i funktionsförmågan som funktionsnedsättningen orsakar tillsammans med olika hinder i samhället, samt på det behov av hjälp och stöd som det medför.

Definitionen av person med funktionsnedsättning motsvarar till sitt innehåll definitionen i den gällande lagen om funktionshinderservice som antogs 2024. Enligt definitionen är begränsningar i funktionsförmågan som en funktionsnedsättning eller sjukdom orsakar fysiska, kognitiva, psykiska, sociala eller sensoriska begränsningar i funktionsförmågan. Innehållet i och betydelsen av social begränsning i funktionsförmågan i förhållande till lagens tillämpningsområde har diskuterats i olika skeden av beredningen av den nya lagen om funktionshinderservice. Begreppet social begränsning i funktionsförmågan beskrivs i regeringens proposition RP 122/2024 rd (s. 53).

I fråga om alla personer med funktionsnedsättning gäller det, oberoende av vilken slags begränsning i funktionsförmågan det är fråga om, att jämlikt bedöma det individuella behovet av hjälp, stöd och omsorg, den allmänna servicens lämplighet och rätten att få service med stöd av denna lag. Avsikten är inte att väsentligt ändra målgruppen för personer som får funktionshinderservice. Avsikten är dock fortfarande att tidigare missgynnade grupper, såsom

personer med autismspektrumtillstånd och personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ska omfattas bättre av lagen.

Definitionen av person med funktionsnedsättning innehåller också motsvarande begrepp normal livsföring, långvarighet och nödvändighet som definitionen i den gällande lagen. I specialmotiveringen till denna regeringsproposition ingår de viktigaste motiveringstexterna i anslutning till tillämpningen av 2 § från tidigare regeringspropositioner, särskilt till stöd för tillämpningen av bestämmelsen om livsskeden.

Begreppet normal livsföring

Begreppet normal livsföring som ingår i definitionen av person med funktionsnedsättning beskrivs i regeringens proposition RP 191/2022 rd (s. 170) på följande sätt:

”I bestämmelsen förutsätts behov av hjälp eller stöd i normal livsföring. Bestämmelsens innehåll ska bedömas i förhållande till paragrafen om lagens syfte. De värderingar och funktionssätt som godkänts i samhället ska tillsammans med målet att uppnå likabehandling, självbestämmanderätt och delaktighet fastställa innehållet i normal livsföring. Begreppet normal livsföring ska bedömas omfattande så att det täcker människors olika livssituationer och individuella behov, och så att servicebesluten motsvarar lagens syfte.

Att fatta beslut som rör det egna livet och att vara delaktig i samhället på lika villkor är en väsentlig del av de funktioner som hör till normal livsföring. Funktioner som hör till normal livsföring är t.ex. att ta hand om sig själv, familjen och hemmet, att röra sig, studera, arbeta, på annat sätt medverka i samhället, interaktion med andra människor samt att ha ett socialt liv, att tillbringa fritid och fira semester.

De funktioner som hör till normal livsföring ska jämföras med funktionerna för personer utan funktionsnedsättning som är i samma åldersgrupp och i en liknande livssituation. Välfärdsområdet är inte skyldigt att ordna service enligt den föreslagna lagen om situationen avviker avsevärt från jämförelsegruppens nivå och om de kostnader som servicen medför inte med beaktande av verksamhetens syfte, dess betydelse för personen med funktionsnedsättning och en helhetsbedömning av situationen är skäligen. Som exempel på sådana situationer kan nämnas ofta återkommande eller ovanligt långa och dyra utlandsresor och den service som behövs i samband med dem eller någon annan liknande situation som skiljer sig avsevärt från vad som enligt en generell bedömning ingår i normal livsföring.

Vid bedömningen ska dock alltid också beaktas den individuella livssituationen för personen med funktionsnedsättning och det som i det enskilda fallet är normal livsföring för personen.”

Långvarig begränsning i funktionsförmågan

Även begreppet långvarig begränsning i funktionsförmågan motsvarar definitionen av långvarig begränsning i funktionsförmågan i regeringens proposition RP 191/2022 rd, och som baserar sig på etablerad tillämpningspraxis. Som långvarig betraktas en begränsning i funktionsförmågan som varar i minst ett år. Tidsangivelsen är dock inte absolut, utan bedömningen av nedsättningen av funktionsförmågan ska alltid göras individuellt utifrån en helhetsbedömning av personens situation. Begreppet långvarighet omfattar också varaktigheten hos begränsningen i funktionsförmågan. Tillämpningspraxis beskrivs i regeringens proposition RP 191/2022 rd.

Nödvändigt behov av hjälp och stöd

Nödvändighet som begrepp ingår i definitionen av person med funktionsnedsättning. Motsvarande nödvändighetsbegrepp har också använts i 4 mom. i tillämpningsbestämmelsen. Begreppet nödvändighet har öppnats upp i regeringens proposition RP 191/2022 rd (s. 168):

”Vid bedömningen av nödvändigheten ska man beakta de begränsningar, hinder och behov av hjälp eller stöd som funktionsnedsättningen eller sjukdomen medför individuellt och vilken service det då behövs för att funktionen ska kunna utföras. Bland annat personens ålder, livssituation, familjeförhållanden, boendeförhållanden samt omvärld och närmiljö ska påverka bedömningen av hjälpens och stödets nödvändighet. En person behöver nödvändigt hjälp eller stöd om personen inte kan klara av den aktuella funktionen utan hjälp eller stöd. Att få hjälp eller stöd ska bedömas vara nödvändigt också om personens hälsa eller säkerhet skulle äventyras utan hjälp eller stöd.

Nödvändigt behov av hjälp eller stöd kan också framträda i en situation där en person med funktionsnedsättning behöver flera social- och hälso-tjänster för att en helhet av service enligt personens behov ska förverkligas. Nödvändigt behov av hjälp eller stöd kan också vara stort, ofta dygnet runt, i sådana situationer där en person fortlöpande behöver en annan persons hjälp för att hans eller hennes säkerhet ska vara garanterad, t.ex. på grund av andningssvikt eller avsaknad av förmåga att uppfatta fara.

Nödvändigt behov av hjälp eller stöd förutsätter dock inte krävande eller sektorsövergripande service. Med stöd av den föreslagna lagen ska en person ha rätt att få service också när han eller hon på grund av sin begränsning i funktionsförmågan nödvändigt behöver hjälp eller stöd i sådana situationer, ärenden eller omvärldar och närmiljöer som hör till normal livsföring, även om han eller hon i någon annan situation skulle klara sig självständigt utan hjälp. Också ett sådant behov av hjälp och stöd som försvårar personens möjligheter att klara sig i oförutsedda, oplanerade eller nya situationer, kan vara nödvändigt”.

Den allmänna lagstiftningens företrädare

Det föreslås att bestämmelsen om den allmänna lagstiftningens företrädare i 2 § 2 mom. i den gällande lagen om funktionshinderservice flyttas till 2 § 3 mom. med samma innehåll. För tydlighetens skull föreslås det att ordningen i paragrafen om tillämpningsområdet ändras så att de bestämmelser som i första hand ska tillämpas kommer först och först därefter finns i paragrafen bestämmelser om förutsättningarna för tillämpning av speciallagen.

Behov av hjälp och stöd som vanligen hör till olika livsskeden

Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 4 mom. som gäller livsskeden. Avsikten är att i lagen i preciserad form återinföra den bestämmelse om livsskeden som riksdagen strök ur propositionen på grund av grundlagsproblem i samband med behandlingen av den gällande lagen om funktionshinderservice. Bestämmelsen om livsskeden hjälper att tillsammans med andra bestämmelser om tillämpningsområdet bedöma vem som har rätt att få funktionshinderservice.

Grundlagsutskottets utlåtande

Vid beredningen av den nya bestämmelsen om livsskeden har grundlagsutskottets konstitutionella anmärkning i dess utlåtande (GrUU 44/2024 rd – RP 122/2024 rd) beaktats.

Grundlagsutskottet ansåg att de bedömningsgrunder som hänför sig till livsskedena är godtagbara. Utskottet ansåg dock att den föreslagna bestämmelsen var anmärkningsvärt öppen och lämnar rum för tolkning. Utskottet förutsatte att förslaget till bestämmelse preciseras, vilket var ett villkor för att förslaget skulle kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Grundlagsutskottet konstaterade att en sådan precisering kan göras exempelvis genom att det i lagen föreskrivs om sådana omständigheter som nu endast beskrivs i propositionsmotiven och som är av betydelse för bedömningen av ett vanligt behov och genom hänvisningar exempelvis till de omständigheter som nämns i 1 § i lagen om funktionshinderservice.

De preciseringar som gjorts i bestämmelsen

Det föreslås att bestämmelsen preciseras i förhållande till den tidigare propositionen genom att det till den fogas en definition av begreppet livsskede och en förteckning över de livsskeden som tidigare nämnts endast i motiveringen. Dessutom föreslås det att det till bestämmelsen fogas en skyldighet att sörja för tjänsternas kontinuitet och en skyldighet att göra en bedömning i anslutning till livsskedena som en del av den individuella bedömningen av servicebehovet.

De livsskeden som avses i lagen är barndomen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen. Till skillnad från den tidigare regeringspropositionen föreslås det att barndomen och ungdomen delas upp i egna livsskeden för att den behovsbedömning som anknyter till dem ska vara lättare att göra.

Vid beredningen av regeringspropositionen har det bedömts att det i bestämmelsen inte är möjligt att på ett heltäckande sätt beskriva de vanliga behoven i olika livsskeden eller de behov som avviker från dem, eller att i detalj beskriva omständigheter som är av betydelse för bedömningen av det vanliga behovet i ett livsskede. Trots att flera remissinstanser, särskilt organisationer, ansåg att bestämmelsen bör preciseras ytterligare, ansåg flera välfärdsområden att den bestämmelse som var på remiss är tillräckligt tydlig och noggrant avgränsad och hjälper att bedöma när behoven ska tillgodoses genom funktionshinderservice. Eftersom funktionsnedsättningars konsekvenser för funktionsförmågan är mycket varierande, kan lagen inte erbjuda direkta lösningar i alla enskilda situationer. Syftet med bestämmelsen om livsskeden är att fästa uppmärksamhet vid hurdana saker som ska beaktas vid bedömningen av om en person har rätt att få funktionshinderservice i olika livsskeden.

Behoven hos personer med funktionsnedsättning varierar utöver funktionsnedsättningens art bland annat beroende på personens ålder, individuella livssituation och de hinder som finns i samhället. Funktionshinderservice behövs mer när till exempel omgivningen eller den allmänna servicen inte är tillgänglig och åtkomlig. Alla dessa faktorer ska inverka på bedömningen av med stöd av vilken lag tjänster ska beviljas. Också det, vilken allmän lag det är fråga om i varje enskilt fall påverkar bedömningen. Exempelvis i lagen om småbarnspedagogik och lagen om grundläggande utbildning finns täckande bestämmelser om stöd till barn inom dessa tjänster. Bestämmelsen om livsskeden har därför ett nära samband också med bestämmelsen i 5 mom. om bedömning av tjänsternas lämplighet och tillräcklighet.

I specialmotiveringen beskrivs de olika livsskedena och de typiska dragen för dem, för att underlätta bedömningen av om det är fråga om ett behov som vanligen hänför sig till livsskedet eller ett behov som beror på en begränsning i funktionsförmågan hos en person med funktionsnedsättning och som ska tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshinderservice. Bedömningarna av om behovet av hjälp och stöd för en person med funktionsnedsättning är nödvändigt görs i förhållande till personer i samma livsskede.

Det föreslås också att det till bestämmelsen fogas en hänvisning till paragrafen om lagens syfte på rekommendation av grundlagsutskottet. Hänvisningen förpliktar till att beakta lagens syfte vid bedömningen av rätten till funktionshinderservice för personer med funktionsnedsättning i olika livsskeden. I bestämmelsen om livsskeden har bestämmelsen om syftet i 1 § inte upprepats i detalj, utan avsikten är att hela bestämmelsen ska styra lagvalet. Vid bedömningen av rätten att få funktionshinderservice ska beaktas lagens syfte att förverkliga likabehandling, delaktighet och deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning och att stödja deras möjligheter till ett självständigt liv och att förverkliga deras självbestämmanderätt. Förverkligandet av dessa rättigheter förutsätter tillräcklig service av god kvalitet enligt de individuella behoven och intressena hos personen med funktionsnedsättning.

Syftet med funktionshinderservicen är att förebygga och undanröja hinder som begränsar uppnåendet av lagens syfte. De hinder som personer med funktionsnedsättning möter på grund av sina begränsningar i funktionsförmågan är sådana som folk i allmänhet inte behöver möta i olika livsskeden. Dessa hinder för personer med funktionsnedsättning bildar behov som avviker från de vanliga behoven och som ska tillgodoses genom funktionshinderservice. De hinder som personer med olika slags funktionsnedsättningar stöter på kan avvika till och med mycket från varandra. Därför är det svårt att beskriva dem i lagen.

Det föreslås att det till momentet om livsskeden fogas en skyldighet att sörja för tjänsternas kontinuitet vid övergången från ett livsskede till ett annat. När tillgodoseendet av självbestämmanderätten, delaktigheten och ett självständigt liv för en person med funktionsnedsättning är beroende av tjänster, är det nödvändigt att se till att servicen fortgår flexibelt från ett livsskede till ett annat. Brytpunkterna mellan livsskedena kan också innefatta livsförändringar som förutsätter antingen en tillfällig eller bestående förändring i tjänsterna eller deras omfattning. Förutsättningen att servicen ska vara kontinuerlig har ett nära samband med paragrafen om lagens syfte på det sättet, att det vid behov ska bedömas på nytt som de beviljade tjänsterna kan tillgodose behoven hos en person med funktionsnedsättning när livsskedet eller personens livssituation ändrar.

Bestämmelsen om livsskeden skulle hjälpa beslutsfattaren att bedöma när det är fråga om ett sådant behov av hjälp och stöd som ska tillgodoses med tjänster enligt speciallagen. Även annars när man bedömer vilket en persons servicebehov är och man överväger hur man på bästa möjliga sätt kan svara på behoven, ska personens livsskede och de särdrag som hör samman med det alltid beaktas. Eftersom processen för bedömning av servicebehovet och klientplanering har stor betydelse både vid valet av rätt lag och vid planeringen av personens servicehelhet, föreslås det att det till bestämmelsen om livsskeden fogas en skyldighet att i processen för bedömning av servicebehovet bedöma om det är fråga om ett behov som avviker från ett servicebehov som är vanligt.

I klientprocessen ska också beaktas socialvårdslagens 41 § om sektorsövergripande samarbete, som förpliktar att se till att det för bedömning av servicebehovet, fattande av beslut och tillhandahållande av socialvård finns tillräcklig sakkunskap och kompetens med hänsyn till en persons individuella behov. Betydelsen av denna bestämmelse framhävs när välfärdsområdets olika serviceområden svarar för de tjänster som ordnas med stöd av allmän lag och speciallag. Enligt bestämmelsen ska, när bedömningen av personens behov och uppfyllandet av dem kräver service eller stödåtgärder av socialväsendet eller övriga myndigheter, dessa på begäran av den arbetstagare som ansvarar för åtgärden delta i bedömningen av personens servicebehov och i utarbetandet av en klientplan.

Olika livsskeden

Enligt den definition som föreslås i lagen avses med livsskeden tidsperioder som hör till människans allmänna levnadslopp och som är förenade med för dem typiska utvecklingsfaser och uppgifter. De skeden i den fysiska, kognitiva, emotionella och sociala utvecklingen som hänför sig till olika livsskeden har betydelse vid bedömningen av behoven av hjälp och stöd för personer med funktionsnedsättning och av hur de ska tillgodoses.

Till det normala levnadsloppet hör i allmänhet olika situationer, roller, uppgifter och ansvar som varierar enligt livsskede eller ålder. När en person med funktionsnedsättning i dessa situationer, roller, uppgifter och ansvar nödvändigt behöver sådan hjälp och sådant stöd som andra i allmänhet inte behöver i samma livsskede, och när denna service inte kan ordnas i tillräcklig utsträckning och i lämplig form med stöd av den primära lagstiftningen, ska behovet tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshinderservice.

Trots att i levnadsloppet ingår olika livsskeden och särdrag som är typiska för dem, förverkligas livsskedena dock inte på samma sätt hos alla människor. Inget livsskede utesluter kategoriskt personer med funktionsnedsättning från funktionshinderservice, utan beslutet om rätt att få funktionshinderservice fattas alltid utifrån en process för bedömning av det individuella servicebehovet. Alla livsskeden innehåller brytningsskeden i livet eller situationer där behovet av särskild service för personen med funktionsnedsättning accentueras. Sådana situationer är till exempel att flytta till ett eget hem, inledande av studier, övergång till arbetslivet, bildande av familj, att få barn och en närstående persons död.

Syftet med bestämmelsen om livsskeden är att hjälpa till att uttryckligen bedöma om behovet av hjälp och stöd hos personen med funktionsnedsättning avviker från det behov som vanligen hör till livsskedet. Med stöd av 5 mom. i paragrafen om tillämpningsområdet bedöms å sin sida huruvida den service som avses i allmän lag är lämplig och tillräcklig med tanke på det individuella servicebehovet och intresset hos personen med funktionsnedsättning.

Syftet med bestämmelsen om livsskeden ska inte vara att personer med funktionsnedsättning som är beroende av funktionshinderservice i olika livsskeden skulle övergå till att omfattas av den allmänna lagstiftningen när deras nödvändiga behov av hjälp och stöd beror på en långvarig funktionsnedsättning eller sjukdom. Avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis till denna del.

Barndomen och ungdomen

Ett centralt mål med den nya lagen om funktionshinderservice har varit att förbättra barns och ungas ställning och främja deras delaktighet. Syftet med bestämmelsen om livsskeden är att hjälpa till att bedöma när barn och unga personer med funktionsnedsättning har rätt att få funktionshinderservice. Avsikten är inte att försvaga barns och ungas ställning.

Möjligheterna för barn och ungdomar med funktionsnedsättning att vara verksamma på lika villkor som andra barn och ungdomar ska stödjas genom allmän service och särskild service. Eftersom barn och unga med funktionsnedsättning är i en särskilt sårbar ställning, förutsätter tillgodoseendet av deras rättigheter ofta positiv särbehandling. I barndomen och ungdomen skapas en grund för hela det framtida livet. När tjänster för barn och unga ordnas ska barnets och den unga personens individuella behov av hjälp och stöd beaktas i de olika utvecklingskedena. Servicehelheten för barn och unga personer ska genomföras så att den på bästa möjliga sätt stöder barnets och den unga personens utveckling och möjligheter att leva ett fullt liv trots funktionsnedsättningen.

För att en helhet av service som motsvarar barnets intresse ska kunna bildas krävs det att barnets och den ungas personens delaktighet stöds i klientprocessen på det sätt som förutsätts i 3 § i denna lag. För att ett barns och en ungs persons välbefinnande ska kunna tryggas måste också familjen stödjas med behövlig service. Livsskedena i barndomen och ungdomen är förenade med många olika övergångsskedena, i vilka särskild uppmärksamhet ska fästas vid ordnandet av rättidiga och tillräckliga tjänster.

Trots att definitionerna av barn och unga personer är i lagen bundna till en viss ålder, är det inte möjligt att exakt fastställa när dessa livsskedena börjar och slutar, utan övergången från ett livsskede till ett annat sker stegvis. För personer med funktionsnedsättning kan utvecklingen också ske i en annan takt än hos personer utan funktionsnedsättning.

Barndomen

Med barn avses i lagen om funktionshindersservice en person som inte fyllt 18 år. Barndomens livsskede varar således de första 18 åren av livet. Därför ingår i barndomen flera utvecklingsfaser som har betydelse vid bedömningen av behovet av hjälp och stöd. Den tidiga barndomen är förknippad med en snabb fysisk tillväxt och utveckling av motoriska färdigheter samt utveckling av språk och interaktionsförmåga. Färdigheterna hos barn i lekåldern och skolåldern utvecklas, självständigheten och den egna aktiviteten ökar, de sociala relationerna utvidgas samt identiteten och självkänslan utvecklas. De förändringar som puberteten för med sig inverkar vid den stegvisa övergången från barndomen till ungdomen.

När barnets utveckling avviker från vad som är vanligt, ska funktionshindersservicen vid behov stödja barnets uppväxt och utveckling samt familjens möjligheter att stödja barnet i dess utveckling.

I den tidiga barndomen behöver alla barn mycket vård och omsorg, och därför avviker behovet av hjälp och stöd för barn med funktionsnedsättning mer sällan från det vanliga behovet som hör till åldersstadiet. Om ett barn dock behöver mer hjälp och stöd i de dagliga sysslorna eller i kommunikationen och interaktionen än barn i samma ålder eller om den nödvändiga vården av och omsorgen för barnet är tyngre än för ett barn utan funktionsnedsättning, ska funktionshindersservice beviljas för dessa särskilda behov. Det ska också alltid sörjas för att barnets delaktighet stöds på det sätt som barnets åldersfas och utvecklingsfas förutsätter.

I det skede när barn i allmänhet börjar göra saker själva utan hjälp, tillbringa tid med sina vänner eller självständigt ägna sig åt hobbyer utanför hemmet, betonas behovet att stödja delaktigheten för ett barn med funktionsnedsättning. Behovet ska vid behov tillgodoses genom funktionshindersservice. Dessutom ska funktionshindersservice beviljas när behovet av vård och omsorg för ett barn med funktionsnedsättning är större än det vanliga behovet hos andra barn i samma ålder.

Funktionshindersservicen ska också svara på de utmaningar som uppstår i puberteten på grund av funktionsnedsättningen och stödja barnet med funktionsnedsättning i självständighetsprocessen, som ofta är vara längre tid än hos andra barn.

Syftet med de allmänna tjänsterna och särskilda tjänsterna är att trygga barnets möjligheter att leva i familjen och i barnets övriga omvärld som en jämlik aktör och göra samma saker som barn i allmänhet gör. Därför bör barnets behov av hjälp och stöd jämföras med behoven av hjälp och stöd hos barn i samma ålder utan funktionsnedsättning. När funktionsförmågan hos ett barn med funktionsnedsättning på grund av funktionsnedsättningen avviker från funktionsförmågan

hos andra barn i samma ålder, har barnet rätt att få hjälp och stöd för de saker som barnet inte på grund av sin funktionsnedsättning kan göra på samma sätt som andra barn i samma ålder. Vid bedömningen av barnets rätt till funktionshinderservice ska det säkerställas att de beslut som görs tillgodoser barnets bästa.

De viktigaste primära socialtjänsterna som stöder familjen och barnet är bland annat familjearbete, hemservice för barnfamiljer, stödtjänster och hemvård enligt socialvårdslagen. Tjänsterna enligt lagen om småbarnspedagogik (540/2018) och lagen om grundläggande utbildning (628/1998) är alltid primära i förhållande till specialtjänsterna. Om det inte går att med service enligt den primära lagstiftningen svara på de behov som följer av barnets funktionsnedsättning och för barnet trygga tillräcklig och lämplig samt med barnets bästa förenlig hjälp och stöd, ska servicen ordnas eller den ska kompletteras enligt lagen om funktionshinderservice. För barnet kan ordnas till exempel träning, stöd för rörligheten, personlig assistans och särskilt stöd för delaktigheten.

Utgångspunkten är alltid i första hand att trygga barnets boende hemma, oberoende av hur stort barnets behov av hjälp och stöd är. För ett barn med funktionsnedsättning och barnets familj ska ordnas den servicehelhet som behövs för att uppnå detta mål, och helheten består ofta av tjänster enligt både den primära lagstiftningen och enligt lagen om funktionshinderservice.

Vid bedömningen av barnets bästa ska utöver 4 § i socialvårdslagen som gäller klientens intresse, beaktas även 5 § som gäller barnets intresse. Också 10 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000, nedan klientlagen), som gäller minderåriga klienters ställning, ska beaktas.

Ungdomen

Med ung person avses i lagen om funktionshinderservice en person i åldern 18–24 år. Ungdomens livsskede infaller under dessa levnadsår. Det bör dock noteras att det inte finns åldersgränser för funktionshinderservice för unga personer med funktionsnedsättning och att övergången från ett livsskede till ett annat sker så småningom. Uppväxten till ung person och självständighetsprocessen börjar redan i slutet av barndomens livsskede och på motsvarande sätt börjar den unga så småningom axla ansvar och skyldigheter som hör till vuxenlivet.

Elina Hermanson och Nina Sajaniemi beskriver i sin artikel (i Medicinska tidskriften *Duodecim* 2018; 134(8):843–849) att ungdomen är det näst viktigaste steget i hjärnans utveckling efter de tidiga skedena. Ungdomen är en period då utvecklingen kan omprogrammeras - mot växande kaos och utslagning eller mot flexibel psykisk kontroll och nya möjligheter. Därför är det särskilt viktigt att tillräckligt ofta bedöma behovet av service hos unga personer med funktionsnedsättning, samt vilka behov som ska tillgodoses genom funktionshinderservice.

Unga personers psykiska utveckling framskrider i allmänhet långsammare än den fysiska utvecklingen. Hos unga med funktionsnedsättning kan både den psykiska och fysiska utvecklingen framskrida långsammare än hos andra unga. När utvecklingen avviker från utvecklingen hos unga i samma ålder och en ung person med funktionsnedsättning behöver mer hjälp och stöd än andra unga, ska detta behov av hjälp och stöd ofta tillgodoses genom funktionshinderservice. Servicen ska ordnas så att den unga personen kan göra samma saker som andra unga i samma ålder. Också när det gäller personer med funktionsnedsättning är det viktigt att stödja utvecklingen av självkänslan i ungdomen. En ung person som håller på att bli självständig måste kunna göra saker utan föräldrarna i samma situationer som också andra unga gör det.

En ung persons ansvar för sitt eget liv ökar när skolan avslutas. Den ungas möjligheter att bli fullvärdig medlem av samhället måste särskilt stödjas i detta skede av livet som omfattar stora förändringar. Unga personer med funktionsnedsättning behöver ofta mer stöd för att kunna börja leva en självständig ung persons liv. Vid behov ska den ungas delaktighet och sociala relationer stödjas till exempel med hjälp av träning, personlig assistans eller särskilt stöd för delaktigheten eller med stöd för rörligheten. I ungdomens livsskede ingår i allmänhet också att personen flyttar till eget hem. Om en ung person behöver mer stöd än andra unga för att lösgöra sig från barndomshemmet och att bo i sitt eget hem, och det inte är möjligt att svara mot den ungas behov med allmän service, kan personen ha rätt att få den funktionshinderservice som behövs. I detta livsskede kan den unga personen också behöva till exempel stöd i att fatta beslut som ordnas som service för att själv kunna fatta större betydande beslut om sitt eget liv.

Syftet med den allmänna och särskilda servicen är att göra det möjligt för unga personer med funktionsnedsättning att leva ungdomsliv och göra samma saker som unga i allmänhet gör. Därför bör den unga personens behov av hjälp och stöd jämföras med behoven av hjälp och stöd hos unga i samma ålder utan funktionsnedsättning. Den unga personen har rätt att få hjälp och stöd för de saker som denna på grund av sin funktionsnedsättning inte kan göra på samma sätt som andra unga i samma ålder.

Stöd inom småbarnspedagogiken och undervisningen

Ett barn som deltar i småbarnspedagogik har rätt att med stöd av lagen om småbarnspedagogik få sådant stöd som barnets individuella utveckling, lärande och välbefinnande förutsätter. Denna service är primär i förhållande till den service som ordnas med stöd av lagen om funktionshinderservice.

Lagen om grundläggande utbildning betonar undervisningsväsendets skyldighet att ordna utbildning så att elevernas ålder och förutsättningar beaktas och så att elevernas sunda uppväxt och utveckling främjas. Barnets bästa ska prioriteras också inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. En elev har rätt att med stöd av lagen om grundläggande utbildning få de tolknings- och biträdestjänster samt de särskilda hjälpmedel som är en förutsättning för att de ska kunna delta i förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Den service för elever med funktionsnedsättning som behövs för deltagande i undervisningen ska alltid i första hand ordnas med stöd av lagen om grundläggande utbildning.

Gymnasielagen (714/2018) innehåller inga motsvarande bestämmelser om biträdes- och tolkningstjänster för studerande. Därför ska de vid behov ordnas med stöd av speciallagar. Tjänster som en person med funktionsnedsättning behöver ska vid en vanlig yrkesläroanstalt vid behov ordnas med stöd av lagen om funktionshinderservice, eftersom det inte föreskrivs om sådana tjänster i lagen om yrkesutbildning. En studerande som får krävande särskilt stöd har rätt till de gemensamma assistenttjänster som studierna förutsätter och till särskilda hjälpmedel som används gemensamt. Uppgiften att ordna krävande särskilt stöd har anförtratts endast vissa utbildningsanordnare. Tjänsterna ska vid behov kompletteras med service enligt lagen om funktionshinderservice.

Anordnare av småbarnspedagogik och serviceproducenter inom småbarnspedagogiken har enligt diskrimineringslagen en särskild skyldighet att främja likabehandling inom småbarnspedagogik. Samma skyldighet har också utbildningsanordnaren och den läroanstalt som utbildningsanordnaren är huvudman för. Dessa ska också göra rimliga anpassningar i enlighet med diskrimineringslagen och FN:s funktionsrättskonvention för att barn med funktionsnedsättning ska kunna få småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och

grundläggande utbildning på lika villkor som andra. Dessa åtgärder är primära i förhållande till den särskilda servicen.

Vuxenlivet

Vuxenlivet börjar juridiskt när ungdomen upphör vid 24 års ålder. Det är dock svårt att sätta en tydlig gräns på när vuxenheten som livsskede börjar, eftersom en ung person så småningom växer upp och blir vuxen. Vuxenlivet är ett långt och på många sätt aktivt livsskede, där det ingår att ta ansvar för sitt eget liv och ofta också för andras. Också de olika faserna av vuxenlivet är ofta förenade med stora förändringar i livet, såsom bildande av familj och övergång till arbetslivet. Till vuxenlivet hör dessutom olika ansvarsfulla roller. Rollerna kan till exempel anknyta till studier, till uppgiften som arbetstagare eller arbetsgivare samt till föräldraskap.

Bestämmelsen om livsskeden hjälper att bedöma när behoven hos en vuxen person med funktionsnedsättning avviker från de behov av hjälp och stöd som vanligen hänförs till vuxenlivet. Funktionshinderservice ska ordnas när en vuxen person med funktionsnedsättning på grund av en begränsning i funktionsförmågan till följd av funktionsnedsättningen nödvändigt behöver sådan hjälp och sådant stöd som vuxna i allmänhet inte behöver i det aktuella livsskedet, och behovet inte kan tillgodoses genom service som går att ordna med stöd av allmänna lagar. Vid lagvalet ska man beakta de olika livssituationer, roller, ansvar och skyldigheter som hänförs till vuxenlivet. När en person med funktionsnedsättning på grund av sin funktionsnedsättning inte kan sköta dessa uppgifter och ansvar, trots att andra vuxna i allmänhet kan det, är det fråga om ett behov som ska tillgodoses genom funktionshinderservice. I vuxenlivet kan personer med funktionsnedsättning behöva hjälp och stöd i de dagliga sysslorna, med boendet, rörligheten, den sociala interaktionen och hobbyerna. Vuxna tar i allmänhet hand om sig själva och sina familjer samt sköter sina hem och sin försörjning. Därför avviker behovet av hjälp och stöd i vuxenlivet för en person med funktionsnedsättning oftast från det vanliga behovet av hjälp och stöd.

Ålderdomen

Det går inte att exakt fastställa när ålderdomen börjar, utan i och med åldrandet övergår man gradvis från vuxenlivet till ålderdomen. Ålderdomen är ett mångsidigt livsskede med olika faser. Äldre personers servicebehov varierar beroende på dessa faser, men de kan börja vid olika tidpunkter och avvika avsevärt från varandra.

Många fortsätter i arbetslivet till exempelvis närmare 70 års ålder. I allmänhet omfattar till exempel tiden efter pensioneringen ännu inte behov av vård och omsorg, utan äldre personer bär fortfarande ansvar för sig själva och sitt eget liv och sitt hem. I detta skede av livet är det typiskt att aktivt delta i gemensamma angelägenheter. Tiden kallas också den tredje åldern. I detta skede av livet kan behovet av hjälp och stöd för en person med funktionsnedsättning ofta bedömas avvika från det behov av hjälp och stöd som vanligen hör till livsskedet.

Till exempel är över hälften av dem som får färdtjänst enligt den gamla handikapps Servicelagen över 65 år (Sotkanet, statistiken för 2024). Också personlig assistans, som tidigare hade en åldersavgränsning, har beviljats personer över 65 år med funktionsnedsättning.

Slutet av ålderdomens livsskede, den så kallade fjärde åldern, är däremot vanligen förknippat med bestående begränsningar i funktionsförmågan och hälsoproblem, svårigheter att självständigt klara av de dagliga sysslorna och därmed ett permanent behov av vård och omsorg. Den fjärde åldern har i Finland i genomsnitt förskjutits till en allt högre ålder, men den

individuella variationen är stor. Den kronologiska åldern avgör inte om personens livsskede den är tredje eller fjärde åldern, och gränsen mellan dem är inte klar. Trots att ett större behov av hjälp och stöd samt av vård och omsorg i allmänhet koncentreras till äldre personers sista levnadsår, avgör en enskild sak såsom enbart klientens ålder, inte vilken lag som ska tillämpas. Dessutom ska bedömningen av klientens servicebehov vid behov uppdateras när behoven av hjälp och stöd förändras. Servicebehovet i livets slutskede kan påverkas genom handledning i tidigare livsskeden samt genom rätttidiga och förebyggande tjänster.

Syftet med bestämmelsen om servicens kontinuitet är att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan få funktionshinderservice också när de blir äldre. På samma sätt som vid stiftandet av lagen om funktionshinderservice, är syftet att de personer med funktionsnedsättning som tidigare har fått funktionshinderservice också ska få servicen när de blir äldre, när behovet av hjälp, stöd och omsorg beror på deras tidigare funktionsnedsättning och det inte klart är fråga om ett nytt behov av hjälp och stöd som är vanligt i det aktuella livsskedet. Även om det vore fråga om en ny funktionsnedsättning eller sjukdom som är vanlig i det aktuella livsskedet, ska det dock beaktas att funktionsförmågan hos en person med funktionsnedsättning kan på grund av funktionsnedsättningen försämrans snabbare när personen åldras än vad som är vanligt.

Sådant servicebehov hos äldre personer i livets slutskede som beror på naturligt åldrande har ofta tyngdpunkten på vård och omsorg, och kan i de flesta fall anses vara ett vanligt behov som hänför sig till livsskedet. Med stöd av lagen om funktionshinderservice ska det, om de övriga förutsättningarna uppfylls, beviljas service för personer som fått en funktionsnedsättning som äldre till följd av olycksfall samt för personer vars behov av hjälp och stöd på grund av en tidigare långvarig funktionsnedsättning eller sjukdom framträder eller förvärras först i ålderdomens livsskede. Dessutom kan funktionshinderservice beviljas utifrån en bedömning av det individuella servicebehovet i situationer där en person har fått en funktionsnedsättning på grund av en långvarig sjukdom under ålderdomens livsskede.

Socialvårdslagen och äldreomsorgslagen har under de senaste åren reviderats särskilt med beaktande av äldre personers behov (se RP 122/2024 rd, s. 16). Bestämmelserna i socialvårdslagen har utvecklats med tanke på behov av vård och omsorg och delaktighet. Till socialvårdslagen har fogats bestämmelser som tryggar en tillräcklig hemvård och som gäller planering av hembesök och tillhandahållande av hemvård. Hemvården är en viktig service som stöder äldre personers möjligheter att bo hemma. Dessutom har det i fråga om serviceboende med heldygnsomsorg för äldre föreskrivits om en minimidimensionering i fråga om personalen. Bedömningen av servicebehovet och uppföljningen av tjänsterna har också förnyats och utökats under de senaste åren för att tjänsterna bättre ska kunna utvecklas utifrån bedömningen.

Social- och hälsovårdsutskottet ansåg i sitt betänkande om den nya lagen om funktionshinderservice (ShUB 52/2022 rd) att det med tanke på syftena med lagstiftningen och också dess genomförbarhet är viktigt att skilja tjänster som ordnas för äldre personer enligt deras individuella behov från specialtjänster för personer med funktionsnedsättning. Utskottet konstaterade att genom tjänster som tillhandahålls i hemmet och socialvårdslagens tjänster som gäller boende kan man i allmänhet tillgodose en äldre persons servicebehov till fullo. Genom socialvårdslagens bestämmelser om service som stöder rörligheten kan man trygga äldre personers rätt att röra sig.

Målet är att den nya servicestrukturen och de bestämmelser som betonar ansvaret för att ordna social- och hälsovård ska trygga tjänster av högre kvalitet i välfärdsområdena. I Institutet för hälsa och välfärdens nationella enkät om klientnöjdheten inom äldreomsorgen 2024 (länk till enkäten) konstateras det att största delen av de äldre är nöjda med den service de får.

På grund av de reformer som hänför sig till lagstiftningen och servicestrukturerna kan behov av hjälp och stöd hos äldre personer i ålderdomens fjärde ålder i allmänhet tillgodoses genom de tjänster enligt socialvårdslagen som är avsedda för äldre personer. Avgörandena ska dock alltid fattas utifrån en individuell bedömning av servicebehovet och klientplanen, och så att man tillförsäkrar klienten tillräcklig service i enlighet med 19 § 3 mom. i grundlagen. Valfärdsområdena ska sörja för att service enligt socialvårdslagen och andra allmänna lagar ordnas enligt det behov som förekommer i områdena.

Förhållande till annan lagstiftning

Det föreslås att bestämmelsen i 1 mom. i den gällande lagen om lagens förhållande till annan lagstiftning flyttas till 5 mom. Bestämmelsen är till sitt innehåll och skrivsätt identisk med bestämmelsen i det gällande 1 mom. i lagen om funktionshindersservice, och inga ändringar föreslås i dess innehåll. Bestämmelsen ska utgöra en del av den helhet som bestämmelserna om tillämpningsområdet bildar.

Bestämmelser om klientavgifter

Det föreslås att den informativa hänvisningen till klientavgifter i 2 § 3 mom. i den gällande lagen om funktionshindersservice och skyddsbestämmelsen om klientavgifter i 2 § 4 mom. slås samman till ett nytt 6 mom. Bestämmelserna föreslås förbli oförändrade till sitt innehåll, men i dem görs små tekniska korrigeringar.

Hänvisningsbestämmelse om organiseringsansvaret

Den informativa hänvisningen i fråga om organiseringsansvaret i 2 § 5 mom. i lagen om funktionshindersservice flyttas enligt förslaget till 7 mom. i paragrafen om tillämpningsområdet.

8 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 2026.

I övergångsbestämmelserna föreslås bestämmelser om vilken lag som ska tillämpas på ansökningar och ärenden som gäller ändringssökande som har anhängiggjorts före ikraftträdandet av denna lag. Eftersom det genom denna lag föreslås att endast bestämmelsen om livsskeden i paragrafen om tillämpningsområde ändras i sak, är det inte ändamålsenligt att ändra på beslut som har fattats med tillämpning av den bestämmelse om tillämpningsområdet som trädde i kraft vid ingången av 2025. Ett nytt beslut kan dock komma i fråga om personen med funktionsnedsättning gör en ny ansökan eller om servicebehovet hos personen med funktionsnedsättning förutsätter ett nytt beslut.

9 Verkställighet och uppföljning

Social- och hälsovårdsministeriet och Institutet för hälsa och välfärd stöder och styr verkställigheten av lagen. Social- och hälsovårdsministeriet ordnar utbildning om ändringarna. Som stöd för arbetet för experter inom funktionshinderområdet ges information om ändringarna i tillämpningsområdet också i den Handbok för funktionshindersservice som Institutet för hälsa och välfärd upprätthåller.

Social- och hälsovårdsministeriet har inlett ett projekt för att följa upp hur målen för lagen om funktionshinderservice verkställs. Enligt riksdagen bör statsrådet styra verkställandet av lagen och följa upp vilka effekter ändringarna har.

De viktigaste frågorna att följa upp är hur rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses (tillgången till funktionshindertjänster), att lagen förblir en speciallag, och hur kostnaderna för funktionshinderservice ändras och vilka orsakerna bakom förändringarna är. Uppföljningsprojektet genomförs av Institutet för hälsa och välfärd fram till utgången av 2027. Informationen om hur tjänsterna verkställts samlas in bland annat genom enkätundersökningar i välfärdsområdena och en enkätundersökning som riktar sig till föreningar och stiftelser, och genom att utnyttja uppgifter i olika register. Vid uppföljningen beaktas ikraftträdandet och konsekvenserna av de ändringar av bestämmelserna som föreslås i denna proposition.

10 Förhållande till andra propositioner

10.1 Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2026 och avses bli behandlad i samband med den. Från välfärdsområdenas finansiering dras från moment 28.89.31 av 20,2 miljoner euro från och med 2026.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

11.1 Inledning

Motiveringen till lagstiftningsordningen har skrivits för att bedöma huruvida i propositionen har på behörigt sätt beaktats den anmärkning om inexakthet och brist på noggrann avgränsning i fråga om bestämmelsen om livsskeden som ingick i grundlagsutskottets utlåtande GrUU 44/2024 rd om regeringens proposition RP 122/2024 rd. Dessutom har propositionens förhållande till FN:s funktionsrättskonvention bedömts särskilt med hänsyn till de slutsatser och rekommendationer om Finland som FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning publicerade den 3 september 2025. Innehållet i dem beskrivs på s. 5–6 i avsnittet om nuläge och bedömning av nuläget.

Det föreslås att lagens bestämmelse om tillämpningsområdet preciseras i fråga om bestämmelsen om livsskeden på det sätt som grundlagsutskottet förutsätter för att bestämmelsen ska uppfylla kraven på exakthet, noggrann avgränsning, tydlighet och begriplighet som följer av 80 § i grundlagen. Dessutom föreslås det att det till paragrafen om tillämpningsområdet fogas ett nytt 1 mom. som betonar karaktären av speciallag hos lagen om funktionshinderservice. De övriga bestämmelserna i paragrafen om tillämpningsområdet motsvarar till sitt innehåll bestämmelserna i 2 § i lagen om funktionshinderservice som trädde i kraft vid ingången av 2025. Det föreslås att momentens ordningsföljd ändras så att det i klientprocessen blir lättare att i logisk ordning bedöma förutsättningarna för tillämpning av lagen om funktionshinderservice.

Förhållandet mellan bestämmelsen om livsskeden och grundlagen har till övriga delar behandlats i samband med behandlingen av den regeringsproposition RP 122/2024 rd som ledde till att lagen om funktionshinderservice antogs. Motiveringen till lagstiftningsordningen finns på sidorna 66–77 i den propositionen.

11.2 Grundlagsutskottets utlåtande

Grundlagsutskottet ansåg att de bedömningsgrunder som hänför sig till livsskeden är godtagbara. Grundlagsutskottet ansåg dock att även med beaktande av propositionens motivering i fråga om livsskedena är bestämmelsen i 2 § 3 mom. i lagförslag 1 anmärkningsvärt öppen och lämnar rum för tolkning.

Enligt grundlagsutskottets utlåtande kunde inexaktheten och bristen på noggrann avgränsning i bestämmelsen om livsskeden i 2 § 3 mom. i lagförslag 1 inte anses ändamålsenlig med hänsyn till 80 § i grundlagen vid en reglering av de rättigheter i den föreslagna lagen som anknyter till de grundläggande fri- och rättigheterna. Vid bedömningen av regleringen kunde man enligt grundlagsutskottet till denna del fästa uppmärksamhet vid samma omständigheter som vid bedömningen av lagen om funktionshinderservice som träder i kraft vid ingången av 2025 (GrUU 79/2022 rd, styckena 8—10). Grundlagsutskottet konstaterade att 2 § 3 mom. i lagförslag 1 i regeringspropositionen bör preciseras ytterligare. Denna precisering var ett villkor för att förslaget skulle kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Enligt grundlagsutskottet kan en sådan precisering göras exempelvis genom att det i lagen föreskrivs om sådana omständigheter som nu endast beskrivs i propositionsmotiven och som är av betydelse för bedömningen av ett vanligt behov och genom hänvisningar exempelvis till de omständigheter som nämns i 1 § i lagen om funktionshinderservice.

Grundlagsutskottet har tidigare i sitt utlåtande GrUU 79/2022 rd om regeringens proposition RP 191/2022 rd konstaterat följande om åtskillnad av tjänster i anslutning till den så kallade åldersavgränsningen:

”Grundlagsutskottet påpekar att det till exempel inte nödvändigtvis är problematiskt att göra skillnad mellan exempelvis tjänster för personer i arbetsför ålder och för personer som passerat arbetsför ålder, förutsatt att det finns en godtagbar grund för skillnaderna. Enligt utskottets uppfattning krävs det dock grundlig lagberedning för att föreskriva om en sådan åtskillnad av tjänster.”

I olika skeden av beredningen av lagen om funktionshinderservice har man bedömt alternativa sätt för att nå det också av riksdagen godkända målet att lagen om funktionshinderservice ska bevaras som en specielllag för personer med funktionsnedsättning, och på så sätt trygga rätten för personer med funktionsnedsättning att få den service de behöver, på ett sådant sätt att bestämmelserna är godtagbara i konstitutionellt hänseende. Dessa alternativ och deras konsekvenser har bedömts kortfattat på s. 14–15 i denna regeringsproposition.

11.3 Förslag till bestämmelser om livsskeden i olika skeden av beredningen

- 1) Förslaget till bestämmelse om livsskeden som ingick i regeringens proposition RP 122/2024 rd (2 § 3 mom. i lagförslag 1)

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. ordnas service enligt denna lag för en person med funktionsnedsättning endast om personens nödvändiga behov av hjälp och stöd avviker från vad som är vanligt i det livsskede som personen befinner sig i.

- 2) Det förslag till bestämmelse om livsskeden i denna proposition som ingick i den version som var på remiss

Med stöd av denna lag ordnas service för sådana personer med funktionsnedsättning vars nödvändiga behov av hjälp och stöd som beror på en begränsning i funktionsförmågan avviker från det behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till det aktuella livsskedet. Med livsskeden avses i denna lag barndom, ungdom, vuxenliv och ålderdom. Lagens syfte ska beaktas vid bedömningen av rätten för personer med funktionsnedsättning som befinner sig olika livsskeden att få service med stöd av denna lag. Vid bedömningen ska också beaktas servicens kontinuitet när en person med funktionsnedsättning har använt funktionshinderservice i tidigare livsskeden. Syftet är att personer med funktionsnedsättning ska i alla livsskeden kunna fungera som jämlika medlemmar i samhället.

3) Det utifrån remissvaren omarbetade förslaget till bestämmelse i denna regeringsproposition

Med stöd av denna lag ordnas service för sådana personer med funktionsnedsättning vars nödvändiga behov av hjälp och stöd som beror på en begränsning i funktionsförmågan avviker från det behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till det aktuella livsskedet. I denna lag avses med livsskeden tidsperioder som hör till människans allmänna levnadslopp och som är förenade med för dem typiska utvecklingsfaser och uppgifter. Livsskedena är barndomen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen. När rätten att få funktionshinderservice bedöms i olika livsskeden ska bestämmelsen i 1 § om lagens syfte beaktas. Vid bedömningen ska också beaktas servicens kontinuitet vid övergången från ett livsskede till ett annat. Bedömningen ska göras som en del av den individuella processen för bedömning av servicebehovet.

Eftersom grundlagsutskottet har i sitt utlåtande ansett att de bedömningsgrunder som hänför sig till livsskedena är godtagbara, och eftersom grundlagsutskottet har ansett det vara möjligt att behandla förslaget i vanlig lagstiftningsordning om bestämmelsen preciseras exempelvis på det sätt som grundlagsutskottet föreslår i sitt utlåtande, föreslår regeringen att en ny preciserad bestämmelse om livsskedena fogas till bestämmelsen om tillämpningsområdet.

Det föreslås att till bestämmelsen fogas en definition av livsskeden och en förteckning över livsskedena. Syftet med begreppet livsskede är att beskriva att livsskedena har vissa karakteristiska drag, men att de inte förverkligas på samma sätt hos alla människor. Alla livsskeden innehåller olika livssituationer och uppgifter, vilket ska beaktas vid bedömningen av behovet av funktionshinderservice.

Därtill har livsskedena barndomen och ungdomen, som behandlats som ett enda livsskede i motiveringen till den tidigare propositionen, skiljts åt eftersom exempelvis ett litet barns behov i anknytning till normal livsföring skiljer sig mycket från behoven hos en ung person som behöver stöd för att bli självständig. Detta har betydelse vid bedömningen av barns och unga personers rätt att få service med stöd av lagen om funktionshinderservice.

Eftersom lagens syfte anger vilka frågor som ska ägnas särskild uppmärksamhet vid bedömningen av rätten att få tjänster med stöd av denna lag, har det i paragrafen om livsskeden tagits in den hänvisning till lagens syfte som grundlagsutskottet föreslog. Hänvisningen förpliktat den som tillämpar lagen att beakta lagens syfte vid bedömningen av om det är fråga om ett sådant behov som beror på en begränsning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning och som inte vanligen hör till livsskedet i fråga. I bestämmelsen om livsskeden har innehållet i bestämmelsen om syftet i 1 § inte upprepats. Avsikten är att hela

bestämmelsen ska styra lagvalet. Vid bedömningen av rätten att få funktionshindersservice ska beaktas lagens syfte att förverkliga likabehandling, delaktighet och deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning och att stödja deras möjligheter till ett självständigt liv och att förverkliga deras självbestämmanderätt. Förverkligandet av dessa rättigheter förutsätter tillräcklig service av god kvalitet enligt de individuella behoven och intressena hos personen med funktionsnedsättning. För att en person med funktionsnedsättning ska kunna fungera som fullvärdig samhällsmedlem ska personens självbestämmanderätt och delaktighet tryggas genom högklassig service.

Det föreslås också att bestämmelsen ska kompletteras så, att man vid bedömningen av rätten att få funktionshindersservice ska fästa avseende vid tjänsternas kontinuitet när personen övergår från ett livsskede till ett annat. Bestämmelsen ska vara mer förpliktande än 38 § i socialvårdslagen. Detta tryggar tjänsternas kontinuitet också vid övergångar mellan livsskeden, då tillgången till tjänster annars kunde försvåras trots att servicebehovet då ofta ökar. Bestämmelsen ska gälla alla livsskeden, och främjar på så sätt jämlikheten mellan personer med funktionsnedsättning i olika livsskeden. Kontinuiteten i servicen säkerställer att syftet med funktionshindersservicen uppnås i olika livsskeden.

Det föreslås att det till bestämmelsen om livsskeden fogas en skyldighet att som en del av den individuella processen för bedömning av servicebehovet bedöma när det är fråga om ett vanligt behov som hänför sig till livsskedet hos personen med funktionsnedsättning och när det är fråga om ett behov som avviker från det. För varje person ska göras en individuell bedömning av servicebehovet och en bedömning av om personens behov kan tillgodoses med service enligt den primära lagstiftningen. Bestämmelsen främjar tillgodoseendet av rättsskyddet för personer med funktionsnedsättning och betonar att ett beslut inte kategoriskt kan basera sig enbart på personens livsskede.

Bestämmelser om bedömning av servicebehovet, delaktighet, självbestämmanderätt och beslutsfattande finns i 36, 37 och 39 § i socialvårdslagen och i 6–8 § i klientlagen. Deltagande och delaktighet i bedömningen av behoven innebär rätt att få aktivt vara med i bedömningen av om det är fråga om ett behov som avviker från behoven i normal livsföring. Delaktighet innebär också rätt att uttrycka sig och bli hörd samt att påverka i processen. I 3 § i lagen om funktionshindersservice föreskrivs det om rätten för personer med funktionsnedsättning att få stöd i klientprocessen. Medbestämmande och delaktighet för en person med funktionsnedsättning ska stödjas enligt personens individuella behov på det sätt som hans eller hennes funktionsförmåga, ålder och livssituation förutsätter. Syftet med alla dessa bestämmelser är att säkerställa att behoven av hjälp och stöd för personer med funktionsnedsättning bedöms på behörigt sätt i olika livsskeden och att behoven tillgodoses.

När tjänster söks av en äldre person som avses i 3 § i äldreomsorgslagen, ska i processen för bedömning av servicebehovet iaktas bestämmelserna i 3 kap. i äldreomsorgslagen om utredning av servicebehovet, användning av bedömningsverktyget RAI och utarbetandet av en klientplan. På det sättet är det möjligt att säkerställa att den äldre personens servicebehov bedöms på behörigt sätt och att tjänsterna planeras, samt att den äldre personen har möjlighet att få de tjänster som bäst motsvarar servicebehovet.

Socialvårdslagens 41 § som gäller sektorsövergripande samarbete förpliktar den som ansvarar för klientprocessen att se till att det för bedömning av servicebehovet, fattande av beslut och tillhandahållande av socialvård finns tillgång till tillräcklig sakkunskap och kompetens med hänsyn till personens individuella behov. Den bestämmelsens betydelse framhävs när funktionshindersservicen och till exempel servicen för barn och äldre personer är åtskilda i välfärdsområdets organisation, eller när den allmänna servicen ordnas till exempel av

kommunen. Enligt bestämmelsen ska, när bedömningen av personens behov och uppfyllandet av dem kräver service eller stödåtgärder av socialväsendet eller övriga myndigheter, dessa på begäran av den arbetstagare som ansvarar för åtgärden delta i bedömningen av personens servicebehov och i utarbetandet av en klientplan. Principerna för god förvaltning i 2 kap. i förvaltningslagen (434/2003) styr också myndigheternas verksamhet.

Processen för bedömning av servicebehovet och den planering av servicen som genomförs tillsammans med klienten är viktiga med tanke på tillgodoseendet av klientens rättigheter också när det anses att personen inte har rätt att få funktionshinderservice. Då ska det i klientprocessen säkerställas att personen kan få de tjänster enligt den allmänna lagstiftningen som personen behöver.

Utöver bestämmelsen om livsskeden har motiveringen till regeringens proposition kompletterats för att underlätta bedömningsarbetet i klientprocessen. Vid beredningen har det bedömts att det är möjligt att i motiveringen mer detaljerat och i större utsträckning än i lagen beskriva de särdrag som hänför sig till olika livsskeden och de faktorer som är av betydelse vid bedömningen av vad som är det vanliga behovet i det aktuella livsskedet. Specialmotiveringen har kompletterats bl.a. med beskrivningar av begreppen normal livsföring, långvarighet och nödvändighet som ingår i RP 191/2022 rd. De olika livsskedena och de behov som hänför sig till dem beskrivs också mer ingående än tidigare i motiveringen.

11.4 Betydelsen av subjektiva och anslagsbundna rättigheter med tanke på rättsskyddet

Social- och hälsovårdsministeriet har beställt en rättslig bedömning av de subjektiva och anslagsbundna rättigheterna samt förebyggande tjänster inom socialvården av professor Eeva Nykänen och professor Laura Kalliomaa-Puha (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2025:24, på finska, presentationsblad på svenska.)

Nykänen och Kalliomaa-Puha utreder i rapporten indelningen av sociala rättigheter i subjektiva och anslagsbundna rättigheter samt indelningens betydelse med tanke på välfärdsområdenas beslutanderätt, utarbetandet av budgeten och anvisningar och individernas sociala rättigheter. De granskar rättigheterna med hänsyn till behovsprincipen. Principen anknyter till bestämmelsen om tillräckliga socialtjänster i 19 § 3 mom. i grundlagen. Enligt 7 § i lagen om välfärdsområden och 4 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård svarar välfärdsområdet på dessa behov.

I rapporten hänvisas också till social- och hälsovårdsutskottets betänkande om ändring av tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice (ShUB 28/2024 rd, s. 6–7). I rapporten konstateras det att välfärdsområdet har en lagstadgad skyldighet att ansvara för att människorna får tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster enligt 19 § 3 mom. i grundlagen, om vilka det föreskrivs både i den allmänna lagstiftningen och i speciallagstiftning, och att ansvara för att rätten till oundgänglig omsorg tillgodoses på det sätt som förutsätts i 19 § 1 mom. i grundlagen. Ansvaret gäller dock inte enbart välfärdsområdena, utan det omfattar det allmänna i större utsträckning. Till skyldigheten att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna i enlighet med 22 § i grundlagen tillsammans med den rätt till social trygghet som anges i 19 § i grundlagen hör statens ansvar att sörja för att välfärdsområdena har praktiska förutsättningar att klara av sina uppgifter. Detta inbegriper också ett krav på tillräckliga ekonomiska resurser.

Olli Mäenpää (Hallinto-oikeus 2023, s. 522–523) sammanfattar att man utöver ordalydelsen i de bestämmelser som grundar rättigheter och intressen alltid också ska fästa avseende vid exempelvis lagstiftningen om rättigheten som helhet, syftet med regleringen och rättspraxis på

området. Socialvårdslagens helhet och syfte kan påverka tolkningen också när servicen enligt ordalydelsen är anslagsbunden.

Nykänen och Kalliomaa-Puha påminner också att även om det inte uttryckligen föreskrivs om subjektiv rätt till en viss tjänst i en vanlig lag, kan en sådan rätt uppkomma direkt med stöd av 19 § 1 mom. i grundlagen i de situationer som avses i bestämmelsen i grundlagen, dvs. när personen inte själv förmår skaffa sig den trygghet som ett människovärdigt liv förutsätter och således är i behov av nödvändig omsorg. (s. 16)

I praktiken är gränsen mellan subjektiva och anslagsbundna rättigheter inte så snäv, varken med tanke på kunden eller välfärdsområdets organiseringsansvar. Detta beror på minst fyra orsaker: sättet att skriva lagstiftningen om socialservice, principerna för reservering av anslag, behovsprincipen och på att det i praktiken kan uppstå subjektiv rätt till vilken som helst anslagsbunden service. (s. 45)

Behovsprincipen styr beslutsfattandet också när man överväger med stöd av vilken lag kunden erbjuds service: med stöd av den allmänna lagen (socialvårdslagen) eller en speciell lag, såsom lagen om funktionshinderservice, barnskyddslagen eller lagen om stöd för närståendevård (937/2005).

Nykänen och Kalliomaa-Puha konstaterar att deras centrala slutsats är att indelningen i subjektiva och anslagsbundna rättigheter inte är tydlig och kan inte heller vara det, eftersom helheten påverkas av den behovsprincip som anknyter till rätten till oundgänglig omsorg som tryggas som en subjektiv rättighet enligt 19 § 1 mom. i grundlagen och rätten till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster enligt 3 mom. i den paragrafen. (s. 70)

I rapporten hänvisas det också till behovet av att föreskriva om socialvårdstjänster så att bestämmelserna ger beslutsfattarna prövningsrätt. I slutrapporten för arbetsgruppen för en reform av socialvårdslagstiftningen betonades det hur den fria prövningsrätten fungerar bäst på ett klientorienterat sätt när man vill bygga upp tjänsterna flexibelt så att de motsvarar respektive klients behov. De subjektiva rättigheterna kan försvåra denna möjlighet. (Slutrapport av arbetsgruppen för en reform av socialvårdslagstiftningen 2012)

I Nykärens och Kalliomaa-Puhas rapport hänvisas det också till grundlagsutskottets utlåtande angående beredningen av socialvårdslagen (GrUU 36/2014 rd). I utlåtandet konstateras det att det inte går att utfärda lika exakta bestämmelser om socialvårdstjänster som till exempel om utkomstskyddsförmåner. Öppna formuleringar som ger utrymme för bedömning från fall till fall är nödvändiga.

Regeringen anser att det förslag till bestämmelse om livsskeden som ingår i regeringens proposition uppfyller kraven enligt 80 § i grundlagen på att lagen ska vara exakt och noggrant avgränsad. Bestämmelsen om livsskeden är till sin natur sådan att det inte är möjligt att i den uttömmande ta in alla omständigheter som inverkar på lagvalet.

Tillgodoseendet av rättsskyddet för personer med funktionsnedsättning i olika livsskeden främjas dessutom av specialmotiveringen som finns till stöd för tillämpningen av bestämmelsen, samt av bestämmelserna om individuell bedömning av servicebehovet och klientplanering i socialvårdslagen, lagen om funktionshinderservice och äldreomsorgslagen.

11.5 Propositionens förhållande till FN:s funktionsrättskonvention

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har uttryckt sin oro för att de ändringar som föreslås i 2 § i lagen om funktionshinderservice kan utesluta många personer med funktionsnedsättning från service som konventionen förutsätter. Enligt kommittén är åtskiljandet av de behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till livsskedet i fråga från service enligt lagen om funktionshinderservice i den föreslagna formen diskriminerande på grund av ålder, och strider mot artikel 1 i konventionen. Kommittén rekommenderar att det säkerställs att 2 § i lagen om funktionshinderservice garanterar tillgången till alla rättigheter enligt konventionen för personer med funktionsnedsättning. Kommittén rekommenderar också att man avstår från att införa kriterier för ”livsskeden” i lagen om funktionshinderservice.

Kommitténs rekommendationer är inte rättsligt bindande, men de är viktiga med tanke på tolkningen av konventionsförpliktelserna. Den bestämmelse om livsskeden som föreslås bli fogad till paragrafen om tillämpningsområdet bör dock bedömas som en del av den helhet som utgörs av den allmänna lagstiftningen och speciallagstiftningen, eftersom FN:s funktionsrättskonvention inte innehåller några bestämmelser om vilken nationell lag som ska trygga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Bestämmelser om tjänster som behövs i olika åldrar finns i flera olika allmänna lagar, såsom i lagen om småbarnspedagogik och lagen om grundläggande utbildning samt socialvårdslagen och hälso- och sjukvårdslagen. Således tryggar också den allmänna lagstiftningen tillgodoseendet av de rättigheter som föreskrivs i FN:s funktionsrättskonvention. Exempelvis har anordnare och serviceproducenter av småbarnspedagogik samt utbildningsanordnare och läroanstalter som de upprätthåller med stöd av diskrimineringslagen en särskild skyldighet att främja likabehandling inom småbarnspedagogiken och undervisningen. De ska också göra rimliga anpassningar i enlighet med diskrimineringslagen och FN:s funktionsrättskonvention för att barn med funktionsnedsättning ska kunna få småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och grundläggande utbildning på lika villkor som andra.

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har ansett att åtskillnaden mellan de behov av hjälp och stöd som hänför sig till livsskedena och de tjänster som avses i lagen om funktionshinderservice är diskriminerande på grund av ålder och strider mot artikel 1 i konventionen. Enligt den artikeln är konventionens syfte att säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för personer med funktionsnedsättning och att främja och skydda dessa rättigheter och friheter samt att främja respekten för deras inneboende värde. Artikeln innehåller också en definition av person med funktionsnedsättning, enligt vilken ”personer med funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra”.

Bestämmelsen om livsskeden begränsar inte rätten att få funktionshinderservice på grund av ålder, utan det är möjligt att få sådan service i olika åldrar och i olika livsskeden. På sidorna 8–14 i avsnittet om grundläggande och mänskliga rättigheter beskrivs propositionens konsekvenser för personer i olika livsskeden. Definitionen av person med funktionsnedsättning i 2 § i lagen om funktionshinderservice överensstämmer med definitionen i funktionsrättskonventionen.

Också de ovan beskrivna bestämmelserna om klientens ställning och klientprocessen ska beaktas vid bedömningen av förhållandet mellan den föreslagna bestämmelsen om livsskeden och de rekommendationer som kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ger. Vid bedömningen av hur bestämmelsen om lagens tillämpningsområde förhåller sig till

FN:s funktionsrättskonvention bör man beakta den särskilt utsatta ställning i samhället som personer med funktionsnedsättning har. Risken för att en person med funktionsnedsättning som behöver funktionshinderservice från barndomen eller i flera år under sitt liv hamnar i ojämlig ställning och marginaliseras i samhället ökar. Enligt artikel 5 i FN:s funktionsrättskonvention ska särskilda åtgärder som är nödvändiga för att påskynda eller uppnå faktisk jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inte betraktas som diskriminering enligt konventionen. Också grundlagen tillåter positiv särbehandling när det finns godtagbara skäl till det.

Lagen om funktionshinderservice har ursprungligen stiftats för att trygga rättigheterna för de mest utsatta personerna med funktionsnedsättning. Om det med stöd av lagen av funktionshinderservice skulle ordnas service också för sådana behov i den normala livsföringen som inte beror på en begränsning i funktionsförmågan till följd av en funktionsnedsättning, skulle välfärdsområdenas möjligheter att bära ansvaret för att ordna service enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård äventyras och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning enligt FN:s funktionsrättskonvention skulle åtminstone delvis inte förverkligas.

Propositionens konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna bör bedömas också på längre sikt. Syftet med propositionen är att trygga tillgången till och finansieringen av tjänster för personer med funktionsnedsättning på ett hållbart sätt också när befolkningsstrukturen förändras och befolkningens servicebehov ökar.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har tagit ställning till det utkast till regeringsproposition som varit under beredning och som nyligen har varit på remiss. Kommittén har inte haft tillgång till den slutliga versionen av propositionen. Propositionen har ändrats och kompletterats utifrån kommitténs slutsatser med beaktande av de farhågor som kommittén framfört.

På ovannämnda grunder anser regeringen att propositionen inte strider mot FN:s funktionsrättskonvention.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Grundlagsutskottets utlåtande behövs för att bedöma huruvida utskottets konstitutionella anmärkning om bestämmelsen om livsskeden i utlåtandet GrUU 44/2024 rd–RP 122/2024 rd om den tidigare propositionen har beaktats på behörigt sätt i denna proposition. Dessutom är det möjligt att i grundlagsutskottets utlåtande bedöma betydelsen av rekommendationerna från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning med tanke på propositionen.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 2 § i lagen om funktionshinderservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om funktionshinderservice (675/2023) 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1075/2024, som följer:

2 §

Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag innehåller bestämmelser om särskild service som ordnas för personer med funktionsnedsättning, nedan funktionshinderservice.

Med person med funktionsnedsättning avses i denna lag en person som på grund av en långvarig fysisk, kognitiv, psykisk, social eller sensorisk begränsning i funktionsförmågan som orsakas av en funktionsnedsättning eller sjukdom nödvändigt behöver hjälp eller stöd för sin normala livsföring.

Service för personer med funktionsnedsättning ordnas i första hand med stöd av socialvårdslagen (1301/2014), hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012), lagen om småbarnspedagogik (540/2018), lagen om grundläggande utbildning (628/1998) eller någon annan primär lag.

Med stöd av denna lag ordnas service för sådana personer med funktionsnedsättning vars nödvändiga behov av hjälp och stöd som beror på en begränsning i funktionsförmågan avviker från det behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till det aktuella livsskedet. I denna lag avses med livsskeden tidsperioder som hör till människans allmänna levnadslopp och som är förenade med för dem typiska utvecklingsfaser och uppgifter. Livsskedena är barndomen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen. När rätten att få funktionshinderservice bedöms i olika livsskeden ska bestämmelsen i 1 § om lagens syfte beaktas. Vid bedömningen ska också beaktas servicens kontinuitet vid övergången från ett livsskede till ett annat. Bedömningen ska göras som en del av den individuella processen för bedömning av servicebehovet.

Service ordnas med stöd av denna lag endast om de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse. Bestämmelser om klientens intresse finns i 4 och 5 § i socialvårdslagen.

För service inom social- och hälsovården som ordnas enligt den primära lagstiftningen kan avgifter tas ut i enlighet med lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992). Utöver vad som i 11 § i den lagen föreskrivs om efterskänkande av avgift eller nedsättning av fastställd avgift, ska avgift för social- och hälsovårdstjänster som ordnas enligt en i 3 mom. nämnd lag inte bestämmas, eller avgiften ska efterskännas eller nedsättas, om avgiften hindrar eller väsentligen försvårar ordnandet av individuell service för personen med funktionsnedsättning eller om det är befogat med beaktande av vårdsynpunkter.

Bestämmelser om organiseringsansvaret för tjänsterna finns i lagen om välfärdsområden (611/2021), lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) och i lagen om ordnande av social- och hälsovården och räddningsväsendet i Nyland (615/2021).

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ansökningar som är anhängiga vid ikraftträdandet av denna lag behandlas med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Ett ärende som gäller ändringssökande som är anhängigt vid ikraftträdandet av denna lag slutförs med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Beslut som fattats under 2025 med stöd av bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag förblir i kraft deras giltighetstid. Besluten ska ändras så att de stämmer överens med denna lag på initiativ av personen med funktionsnedsättning, eller på initiativ av välfärdsområdet när servicebehovet hos personen med funktionsnedsättning förutsätter det.

Helsingfors den 18 september 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Social- och hälsovårdsminister Kaisa Juuso

Lag

om ändring av 2 § i lagen om funktionshinderservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om funktionshinderservice (675/2023) 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag
1075/2024, som följer:

Gällande lydelse

2 §

Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag tillämpas på ordnandet av särskild service för sådana personer med funktionsnedsättning som på grund av en långvarig fysisk, kognitiv, psykisk, social eller sensorisk begränsning i funktionsförmågan som orsakas av en funktionsnedsättning eller sjukdom nödvändigt behöver hjälp eller stöd för sin normala livsföring. Service ordnas med stöd av denna lag endast om de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse. Bestämmelser om klientens intresse finns i 4 och 5 § i socialvårdslagen (1301/2014).

Service för personer med funktionsnedsättning ordnas i första hand med stöd av socialvårdslagen, hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012), lagen om småbarnspedagogik (540/2018), lagen om grundläggande utbildning (628/1998) eller någon annan primär lag.

För service inom social- och hälsovården som ordnas enligt den primära lagstiftningen kan avgift tas ut på det sätt som föreskrivs i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992).

Föreslagen lydelse

2 §

Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag innehåller bestämmelser om särskild service som ordnas för personer med funktionsnedsättning, nedan funktionshinderservice.

Med person med funktionsnedsättning avses i denna lag en person som på grund av en långvarig fysisk, kognitiv, psykisk, social eller sensorisk begränsning i funktionsförmågan som orsakas av en funktionsnedsättning eller sjukdom nödvändigt behöver hjälp eller stöd för sin normala livsföring.

Service för personer med funktionsnedsättning ordnas i första hand med stöd av socialvårdslagen (1301/2014), hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012),

Gällande lydelse

Utöver vad som i 11 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården föreskrivs om efterskänkande av avgift eller nedsättning av fastställd avgift, ska avgift för social- och hälsovårdstjänster som ordnas enligt en i 2 mom. avsedd lag inte bestämmas, eller avgiften efterskänkas eller nedsätts, om avgiften hindrar eller väsentligen försvårar ordnandet av individuell service för personen med funktionsnedsättning eller om det är befogat med beaktande av vårdsynpunkter.

Bestämmelser om organiseringsansvaret för tjänsterna finns i lagen om välfärdsområden (611/2021), lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) och i lagen om ordnande av social- och hälsovården och räddningsväsendet i Nyland (615/2021).

Föreslagen lydelse

lagen om småbarnspedagogik (540/2018),
lagen om grundläggande utbildning
(628/1998) eller någon annan primär lag.

Med stöd av denna lag ordnas service för sådana personer med funktionsnedsättning vars nödvändiga behov av hjälp och stöd som beror på en begränsning i funktionsförmågan avviker från det behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till det aktuella livsskedet. I denna lag avses med livsskeden tidsperioder som hör till människans allmänna levnadslopp och som är förenade med för dem typiska utvecklingsfaser och uppgifter. Livsskedena är barndomen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen. När rätten att få funktionshinderservice bedöms i olika livsskeden ska bestämmelsen i 1 § om lagens syfte beaktas. Vid bedömningen ska också beaktas servicens kontinuitet vid övergången från ett livsskede till ett annat. Bedömningen ska göras som en del av den individuella processen för bedömning av servicebehovet.

Service ordnas med stöd av denna lag endast om de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse. Bestämmelser om klientens intresse finns i 4 och 5 § i socialvårdslagen.

För service inom social- och hälsovården som ordnas enligt den primära lagstiftningen kan avgifter tas ut i enlighet med lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992). Utöver vad som i 11 § i den lagen föreskrivs om efterskänkande av avgift eller nedsättning av fastställd avgift, ska avgift för social- och hälsovårdstjänster som ordnas enligt en i 3 mom. nämnd lag inte bestämmas, eller avgiften ska efterskänkas eller nedsättas, om avgiften hindrar eller väsentligen försvårar ordnandet av individuell service för personen med funktionsnedsättning eller om det är befogat med beaktande av vårdsynpunkter.

Bestämmelser om organiseringsansvaret för tjänsterna finns i lagen om välfärdsområden (611/2021), lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) och i lagen om ordnande av

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse
social- och hälsovården och
räddningsväsendet i Nyland (615/2021).

Denna lag träder i kraft den 20 .
Ansökningar som är anhängiga vid
ikraftträdandet av denna lag behandlas med
iakttagande av de bestämmelser som gällde
vid ikraftträdandet. Ett ärende som gäller
ändringssökande som är anhängigt vid
ikraftträdandet av denna lag slutförs med
iakttagande av de bestämmelser som gällde
vid ikraftträdandet. Beslut som fattats under
2025 med stöd av bestämmelser som gällde
vid ikraftträdandet av denna lag förblir i kraft
deras giltighetstid. Besluten ska ändras så att
de stämmer överens med denna lag på
initiativ av personen med
funktionsnedsättning, eller på initiativ av
välfrådsområdet när servicebehovet hos
personen med funktionsnedsättning
förutsätter det.